

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jan Pivoda

Rodičovský příspěvek

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Kristina Koldinská, Ph.D.

Katedra: Pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 01. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 172 771 znaků včetně mezer.

diplomant

V Praze dne 1. 2. 2022

Děkuji paní prof. JUDr. Kristina Koldinská, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování. Zároveň děkuji mé matce Daně Pivodové a manželce Zdislavě Pivodové za vškerou podporu během mého studia. Chtěl bych poděkovat Lucii Cekotové, za gramatickou korekturu této práce a bývalým kolegyním na Úřadu práce kontaktní pracoviště Praha 14 za inspiraci tématu této práce.

Obsah

Úvod.....	4
1. Současná právní úprava rodičovského příspěvku	7
1.1. Řízení o rodičovském příspěvku	12
1.2. Rodičovský příspěvek v jiných částech sociálního systému.....	20
2. Vývoj rodičovského příspěvku	
2.1. Mateřský příspěvek	22
2.2. Rodičovský příspěvek	26
2.3. Rodičovský příspěvek jako dávka státní sociální podpory	29
3. Rodičovský příspěvek a koordinace systému sociálního zabezpečení v rámci EU ...	39
3.1. Rozsudky Soudního dvora Evropské unie k rodičovskému příspěvku	46
3.2. Vliv vystoupení Spojeného království z Evropské unie na koordinaci systémů sociálního zabezpečení v EU	48
4. Srovnání úprav rodičovského příspěvku	51
4.1. Slovensko	51
4.2. Německo	54
4.3. Rakousko	56
Závěr.....	59
Seznam použitých zdrojů.....	64
Rodičovský příspěvek, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce.....	73
Parental allowance, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	74

Úvod

Rodičovský příspěvek je jednou ze základních sociálních dávek českého systému sociálního zabezpečení. Poskytuje finance rodičům dítěte za péči o dítě. Z tohoto důvodu se s touto dávkou v životě setká většina populace Česka, a to jak z pozice dítěte, tak z pozice rodiče. V rámci sociální politiky ho řadíme do sociální podpory, je vyplácen přímo ze státního rozpočtu, nikoliv na základě pojistného systému.

Pokud bychom chtěli rodičovský příspěvek zařadit podle účelu dávek, můžeme ho zařadit mezi dávky rodinné. Ty jsou nástrojem rodinné politiky. Rodinnou politiku si můžeme definovat jako „*vědomé a cílené působení veřejných institucí na právní, ekonomický a sociální stav rodin, na její členy a na její prostředí*“.¹ Český systém sociálního zabezpečení nemá vlastní systém rodinných dávek ani vlastní část věnovanou výlučně rodinné politice.

Rodičovský příspěvek je také jednou z finančně nejnáročnějších částí sociálního systému. V lednu roku 2021 bylo na 310,5 tisíc dávek vyplaceno 3 106,5 milionů Kč. Celkové náklady na dávky státní sociální podpory byly 3 863,5 milionů Kč.² Roční výdaje na rodičovský příspěvek činily v roce 2020 38,5 miliardy Kč, což je více než výdaje státu na příspěvek na péči (33 mld. Kč), dávky pomoci v hmotné nouzi 4,7 mld. Kč, dávky pěstounské péče 3,9 mld. Kč či ostatní dávky státní sociální podpory 9,2 mld. Kč.³

Cílem této práce je představit právní úpravu rodičovského příspěvku, vývoj jeho zákonné úpravy od mateřského příspěvku, popsat úpravu a pravidla, jimiž se řídí jeho koordinace v rámci koordinace systémů sociálního zabezpečení EU, a porovnat jeho úpravu s úpravami sousedních států Slovenska, Německa a Rakouska.

V první kapitole bych rád popsal současnou právní úpravu rodičovského příspěvku, především v zákoně o státní sociální úpravě, ale také v ostatních právních předpisech, a popsal řízení o přiznání rodičovského příspěvku. Chtěl bych také zjistit, jestli vědomě působí na stav rodin a motivuje k nějakému chování. Dále bych také rád zjistil, jestli nastavení dávky omezuje zapojování jeho příjemců do pracovního procesu a jak moc je flexibilní dávkou.

¹ KREBS, V., et. Al. *Sociální politika*. 6. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7178-921-2. s. 381

² *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v lednu 2021* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2158556/Informace+o+vyplacen%C3%BDch+d%C3%A1vk%C3%A1ch+v+lednu+2021.pdf/83763933-8ddc-6400-f9f1-18d968f3155f>

³ Odbor statistik rozvoje společnosti. *Vybrané údaje o sociálním zabezpečení* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142872062/19002921.pdf/d205acdf-1652-4376-850f-e19891ae0379?version=1.3>

V druhé kapitole se budu věnovat vývoji rodičovského příspěvku od dávky mateřský příspěvek. Rád bych ukázal, jak se mění význam termínu celodenní řádná osobní péče o dítě, jež je po celou dobu existence této dávky hlavním posouzením pro výplatu této dávky. Chtěl bych ukázat, jak se měnil systém této dávky, tedy jakým způsobem a za jakých podmínek byla vyplácena a zda byla rovná pro všechny příjemce dávky. I v této kapitole bych se chtěl podívat na to, jaké byly historicky možnosti zapojení příjemce do pracovního procesu, a na flexibilitu dávky.

Ve třetí kapitole bude představen rodičovský příspěvek a koordinace systému sociálního zabezpečení EU. Koordinace systému sociálního zabezpečení slouží k umožnění volného pohybu pracovníků, což je jeden ze základů evropské integrace. Chtěl bych tedy popsat právní úpravu na úrovni primárního a sekundárního práva. Dále bych chtěl představit rozsudky Soudního dvora Evropské unie. Ve vlastní podkapitole bych popsal možné změny této úpravy na základě příslibů, které byly dány Spojenému království před referendem o jeho vystoupení z Evropské unie.

Čtvrtá kapitola se bude věnovat srovnání úpravy rodičovského příspěvku s úpravami podobných dávek v sousedních zemích. Na srovnání jsem vybral Slovensko, s nímž Česko sdílelo dlouhou dobu společně se státem i právní řád, a tedy i úpravu rodičovského příspěvku, Spolkovou republiku Německo jako největšího a ekonomicky nejsilnějšího souseda Česka a Rakousko jako další zemi, s jejíž právní úpravou dochází velký počet Čechů do kontaktu. V rámci porovnání právních úprav bych chtěl zjistit, jak blízké si jsou úpravy těchto čtyř států a jak se od sebe liší.

1. Současná právní úprava rodičovského příspěvku

Rodičovský příspěvek je upraven v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a to v paté hlavě zákona v ustanoveních § 30, 30a, 30b, 30c a 31. Státní sociální podpora je v § 1 definována jako podíl státu na krytí výživy a ostatních základních potřeb dětí a rodin a je poskytována i při jiných sociálních situacích.⁴ Státní sociální podpora je hrazena z nákladů státu a neodvisí tedy od vybraného sociálního pojištění a účasti žadatele na něm. „*Jde o státem organizovanou sociální solidaritu mezi rodinami bezdětnými a rodinami s dětmi, mezi rodinami s vyššími příjmy a rodinami s nižšími příjmy.*“⁵ U rodičovského příspěvku se tedy jedná o solidaritu mezi bezdětnými osobami a rodinami s dětmi. Dávky státní sociální podpory spadají pod působnost Ministerstva práce a sociálních věcí, které podle zákona o zřízení ministerstev a jiných úředních orgánů státní správy České republiky č. 2/1969, ve znění pozdějších předpisů, je ústředním orgánem státní správy pro sociální péči, péči o rodinu a děti a další otázky sociální politiky⁶.

Ministerstvo práce a sociálních věcí vykonává správu státní sociální podpory skrze Úřad práce České republiky (dále jen Úřad práce), podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) zákona o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů č. 73/2011 Sb., ve znění pozdějších předpisů⁷, tímto zákonem je upravena jeho existence. Úřad práce se dělí na generální ředitelství a krajské pobočky a pobočku pro hlavní město Prahu. Konkrétní výkon činnosti Úřadu práce probíhá skrze kontaktní pracoviště a detašovaná pracoviště, jež se přibližují obcím s rozšířenou působností. Úřad práce rozhoduje ve správním řízení v prvním stupni, odvolacím orgánem je ministerstvo práce a sociálních věcí.

Úřad práce, kromě toho, že je orgánem, který zajišťuje státní politiku zaměstnanosti, provádí také výplatu nepojistných sociálních dávek, dávek v hmotné nouzi a dávek pro zdravotně postižené. Pro sociální politiku je zřízena ještě Česká správa sociálního zabezpečení, která zajišťuje výplatu pojistných sociálních dávek, tedy dávek důchodového a nemocenského pojištění. V rámci narození potomka nemocensky pojištěná matka dítěte nejprve čerpá dávku peněžité pomoci v mateřství a následně čerpá až rodičovský příspěvek. V rámci informačních systémů ministerstva

⁴ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-08-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>

⁵ KOLDÍNSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H.Beck, 2018. Academia iuris (C.H.Beck). ISBN 978-80-7400-692-0. s. 199

⁶ Zákon České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-2>

⁷ Zákon č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-7-1]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-73?text=Z%C3%A1kon+o+%C3%A9A%C5%99adu+pr%C3%A1ce+%C4%8CR>

práce a sociálních věcí existuje propojení předávání informací mezi těmito institucemi, avšak při podávání žádosti není možné zjistit, zda je daná dávka pobírána, což může vést ke vzniku přeplatku.

Ustanovení § 30 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře je základním ustanovením, které stanovuje, kdo má na rodičovský příspěvek nárok a v jaké výši se vyplácí. „*Rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, má nárok na rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte, a to nejdéle do doby, kdy byla na rodičovském příspěvku vyplacena z důvodu péče o totéž nejmladší dítě v rodině celková částka 300000 Kč, není-li dále stanoveno jinak. V případě, že nejmladším dítětem v rodině jsou 2 či více dětí narozených současně (dále jen „vícerčata“), má tento rodič nárok na 1,5násobek částky 300 000 Kč.*“⁸ Dávka je vyplácena tomu rodiči, který o dítě pečuje, a pouze jednomu rodiči. Je spojena s péčí o dítě a může se čerpat pouze na nejmladší dítě v rodině. Částka, jež se vyplácí, je 300 000 Kč, a to jednotně pro všechny žadatele, jedná se o dávku netestovanou a můžeme ji označit za rovnou dávku pro všechny žadatele, nezávislou na jejich majetkových a příjmových poměrech. Rodině nemůže být současně vypláceno více rodičovských příspěvků. Pokud by se narodila víceročata, zvětšuje se vyplácená částka na 450 000 Kč nezávisle na tom, kolik dětí se narodilo. Toto zvýšení zdůrazňuje, že se jedná o dávku rodiče, a nikoliv dítěte. Stanovují se také základní požadavky na ukončení dávky, těmi jsou dosažení 4 let věku, vyčerpání celé částky nebo narození nového dítěte.

Odstavce 2 až 6 ustanovení § 30 se věnují možnosti nastavení výše rodičovského příspěvku. Základní roli hraje denní vyměřovací základ, tedy „*výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění.*“⁹ Možná výše částky, která může být čerpána, vychází z účasti alespoň jednoho rodiče na nemocenském pojištění. Rodič může zvolit částku buď nepřevyšující 10 000,-, nebo, v případě že „*lze aspoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině, 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 10 000 Kč, s tím, že zvolená výše rodičovského příspěvku nesmí přesáhnout 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu měsíčně*“¹⁰. Denní vyměřovací základ je pojem nemocenského pojištění upraveného v zákoně č. 187/2006 Sb., zákon o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Stát umožňuje rychleji vyčerpat rodičovský příspěvek rodinám, které jsou na nemocenském pojištění účastny. Denní vyměřovací základ je upraven v ustanoveních

⁸ § 30 odst. 1 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ § 30 odst. 2 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ § 30 odst. 3 písm.b Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

§ 18 až 22 zákona o nemocenském pojištění.¹¹ Slouží k výpočtu výšek dávek nemocenského pojištění a počítá se z rozhodného období, jímž je 12 kalendářních měsíců před narozením dítěte. Denní vyměřovací základ má tři redukční hranice pro úpravu vyplácené výše, pro rok 2021 jsou stanoveny v rozmezí 1182 až 3545 Kč¹². Rodiče vícerčat mají možnost čerpání zvednutou 1,5násobně, tedy stejně jako příspěvek. Denní vyměřovací základ se může doložit pro oba rodiče, přičemž se použije ten vyměřovací základ, který je vyšší. Do 1.7. 2019 byla povinnost dokládat oba denní vyměřovací základy, nyní tato povinnost není, stačí doložit pouze denní vyměřovací základ žadatele, přičemž může doložit kdykoliv v průběhu čerpání denní vyměřovací základ druhého rodiče. Žadatel je také tím, kdo provádí změnu výše rodičovského příspěvku, což může učinit jednou za 3 výplaty dávky, tuto změnu nelze provést zpětně, ale lze ji provést 60 dní dopředu. Pokud by došlo ke změně oprávněných osob vyřazením osoby, na niž je doložen denní vyměřovací základ, musí dojít ke změně částky, kterou osoba čerpá, zatímco u vyloučení dané osoby se jedná o standardní požadavek, který je obhajitelný vzniklým rozpadem rodiny. V případě úmrtí dané osoby dochází k této změně také a může dojít k významnému omezení příjmu rodiny, která se potýká se ztrátou živitele. Pokud by došlo k čerpání v jiném státě na dané dítě, dojde ke zkrácení dané dávky o částku vyčerpanou v jiném státě. Zvolená výše dávky se může změnit, pokud nebude zbývat dostatečná částka na výplatu v následujícím měsíci, tehdy se zbytková částka vyplatí s poslední částkou, která zbývá vyplatit.

Jak již bylo řešeno výše, rodičovský příspěvek je především sociální dávkou pro rodiče, a nikoliv pro dítě. Především u vícerčat se částka zvedá nikoliv o celou částku, ale pouze na 1,5násobek částky nezávisle na počtu současně narozených dětí. Dále není možné čerpat více příspěvků v rámci rodiny. Možné měsíční výše čerpání rodičovského příspěvku se odvíjí od účasti na nemocenském pojištění a výše na něm odváděné. Zde dochází k specifickému propojení mezi nepojistným a pojistným systémem sociálního zabezpečení. Dále je potřeba uvést, že pro osoby samostatně výdělečně činné je účast na nemocenském pojištění dobrovolná¹³, tedy velká část nemá toto pojištění a mohou čerpat rodičovský příspěvek do výše 10 000 Kč měsíčně. Provázání těchto dávek tak zvýhodňuje zaměstnance oproti osobám samostatně výdělečně činným.

¹¹ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-7-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187>

¹² Sdělení č. 435/2020 Sb., Ministerstva práce a sociálních věcí, kterým se vyhláší pro účely nemocenského pojištění výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2021. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-7-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-435?text=Sd%C4%9Blen%C3%AD+Ministerstva+pr%C3%A1ce+a+soci%C3%A1ln%C3%ADch+v%C4%9Bc%C3%AD%2C+kte%C3%BDm+se+vyhla%C5%A1uje+pro+%C3%BA%C4%8Dely+nemocensk%C3%A9ho+poji%C5%A1t%C4%9Bn%C3%AD+v%C3%BD%C5%A1e+reduk%C4%8Dn%C3%ADch+hranic+pro+%C3%BApravu+denn%C3%ADho+vym%C4%9B%C5%99ovac%C3%ADho+z%C3%A1kladu+platn%C3%BDch+v+roce+2021>

¹³ § 11 Zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Pokud se narodí nové dítě, zaniká rodičovský příspěvek, i když nebyla vyplacena celá jeho částka. Datem zániku je poslední den předchozího měsíce.¹⁴ Zde došlo od 28. 7. 2021 ke změně a rodinám, kde jednomu z rodičů vznikl nárok na denní vyměřovací základ či je alespoň jeden z rodičů je osobou samostatně výdělečně činnou podle předpisů o důchodovém pojištění, se nevyplacená částka vyplácí jednorázově. Tato částka se vyplácí v kalendářním měsíci následujícím po měsíci, kdy rodič splnil ohlašovací povinnost do osmi dnů ohlásit změnu skutečností rozhodných pro dávku. Pokud by chtěli o rodičovský příspěvek žádat rodiče, ale nedohodli se, který z nich bude o dávku žádat, rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce. Tento případ může vzniknout při střídavé péči rodičů.¹⁵ Nárok na rodičovský příspěvek nevzniká, pokud je dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu.¹⁶

Nejdůležitější podmínkou pro čerpání rodičovského příspěvku je celodenní řádná péče o dítě po dobu celého kalendářního měsíce. Ustanovení § 30b pak upravuje, kdy dojde ke splnění této podmínky, což je velmi důležité pro určení, od jakého data může dojít k čerpání dávky nebo k jakému datu má čerpání skončit, pokud nedochází k nástupu od prvního dne v měsíci, a tím naplnění celodenní řádné péče po celé měsíční období. Nejčastější nástupy na rodičovský příspěvek vycházejí z písmen a) a b) ustanovení § 30b, tedy ke dni narození dítěte nebo nástup po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského poskytovaného v souvislosti s mateřstvím. Nastoupit lze tedy buď dnem narození, nebo dnem následujícím po skončení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského poskytovaného v souvislosti s mateřstvím. Není možné nastoupit v průběhu měsíce, pokud žadatel vybíral nevyčerpanou dovolenou. Dále může příspěvek začít pobírat osoba, která přijala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Zde se jedná především o osvojení dítěte, poručnictví a pěstounství, přičemž dávka nenáleží pěstounům na přechodnou dobu, a to od nabytí právní moci daného rozhodnutí. Dále pak nárok na dávku náleží rodiči, jenž převzal své vlastní dítě, které bylo buď v péči jiné osoby, nebo bylo umístěno v zařízení v plném přímém zaopatření nebo déle než 3 měsíce v péči poskytovatele zdravotních služeb. Při zániku dávky náleží nárok za měsíc, kdy dítě dosáhlo věku 4 let, dále pak za měsíc, kdy došlo k úmrtí buď dítěte, nebo rodiče.

Pokud je rodič nebo dítě umístěn ve zdravotnickém zařízení lůžkové péče ze zdravotních důvodů po dobu delší než 3 měsíce, dávka zaniká až počátkem čtvrtého měsíce. To by však neplatilo, pokud by rodič mohl v zařízení o dítě pečovat a bylo tam umístěno s ním.

¹⁴ § 30a odst. 1 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ § 30a odst.2 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ § 30a odst.3 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Při nástupu na rodičovský příspěvek z peněžité pomoci v mateřství hraje důležitou roli stanovená výše rodičovského příspěvku, jelikož navazující čerpání v průběhu měsíce je možné, pouze pokud byla částka čerpaná z peněžité pomoci v mateřství nižší než částka zvoleného rodičovského příspěvku. Rodiči v té době náleží rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a zvolenou částkou rodičovského příspěvku, a to proto, že se jedná o dávky poskytované ze stejného důvodu, jímž je péče o dítě.

Ustanovení § 30c se věnuje situaci změny počtu vícerčat nebo případně rozdělení jejich péče. Pokud tedy oprávněná osoba přestane pečovat o jedno nebo více z vícerčat, dojde k přehodnocení celkově stanovené částky a k odečtení zatím vyplacené částky, jestliže by bylo zjištěno, že byla přečerpana stanovená částka, nedojde tím ke vzniku přeplatku. Pokud by naopak rodič začal pečovat o jedno nebo více dětí z vícerčat, ze stanovené částky dojde k odečtení zatím vyčerpané částky. Při úmrtí jednoho nebo více vícerčat může ministr práce a sociálních věcí rozhodnout o odstranění tvrdosti zákona.

Definice rodiny je pro potřeby rodičovského příspěvku stejná jako jinde v úpravě státní sociální podpory, tedy jedná se o oprávněnou osobu a společně posuzované osoby, což jsou dítě, na něž je čerpán příspěvek, manžel, partner, druh či druhý rodič dítěte a všechny ostatní děti v rodině do čtyř let věku.

Úprava osob s nárokem na rodičovský příspěvek z hlediska pobytu vychází z ustanovení § 3. Zde se stanovuje, že nárok na přiznání dávky mají osoby hlášené na území České republiky k trvalému pobytu. V ustanovení § 3 odst. 2 se stanovují další osoby, které mají nárok na přiznání dávky, a to u cizinců zde hlášených déle než 365 dní, což umožňuje žádat o sociální dávky i osobám s dlouhodobým pobytem. Dále děti narozené na území Česka do jednoho roku věku dítěte, což je z hlediska rodičovského příspěvku důležité, jelikož by tak byly vyřazeny z možnosti čerpat z velké části tuto dávku. Zákon sice předpokládá možnou mezeru v čerpání vzniklou rozdílem mezi přihlášením narozeného dítěte k pobytu a uplynutím 365 dnů ode dne hlášení, což však v praxi není řešeno. Dávka samozřejmě připadá osobám, jejichž nárok vychází z přímo použitelných předpisů Evropské unie¹⁷. Nárok vzniká i cizincům s dlouhodobým pobytem za účelem vědeckého výzkumu, zaměstnaným zde za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci s vydaným dlouhodobým pobytem, vydanou zaměstnaneckou kartou, zaměstnanému na území Česka alespoň po dobu půl roku s povolením k dlouhodobému pobytu a jejich rodinným příslušníkům s vydaným dlouhodobým pobytem. Žadatelé mohou být i osoby s doplňkovou ochranou. Ustanovení § 3 odst. 4 umožňuje výplatu rodičovského příspěvku

¹⁷ Jedná se tedy především o občany členských států Evropské unie a jejich rodinné příslušníky.

osobám, jimž byla na dobu nejméně devíti měsíců vydána karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance, bylo jim vydáno povolení k dlouhodobému pobytu a mají na území Česka i své bydliště. „Ze systému jsou vyloučeni neohlášení cizinci a žadatelé o udělení mezinárodní ochrany ubytování v pobytovém středisku Ministerstva vnitra.“¹⁸ Specifikem však je, že podmínka trvalého pobytu a bydliště platí pouze pro oprávněnou osobu a dítě zakládající nárok¹⁹. Tato podmínka je tedy mnohem vstřícnější, než je nastavení v ostatních dávkách státní sociální podpory.

Pro rodičovský příspěvek se rodičem rozumí osoba, která převzala dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů, tedy na základě rozhodnutí soudu. Nezletilému rodiči lze přiznat rodičovský příspěvek, pouze pokud soud nerozhodl o pozastavení práv a povinností vůči dítěti, stejná podmínka platí u rodičů omezených na svéprávnosti.

Podmínka osobní celodenní řádné péče o dítě je omezena pouze do věku dvou let dítěte. Zákon stanovuje čtyři podmínky, které musejí být splněny pro řádnou osobní denní péči o dítě. Pro návštěvu mateřské školy, jeslí nebo jiného obdobného zařízení je to 92 hodin měsíčně. Pokud „*dítě pravidelně navštěvuje léčebně rehabilitační zařízení nebo mateřskou školu nebo její třídu zařízenou pro zdravotně postižené děti nebo jesle se zaměřením na vady zraku, sluchu, řeči a na děti tělesně postižené a mentálně retardované,*“²⁰ je omezení stanoveno na denní návštěvu, a to 4 hodiny denně. Pro dítě zdravotně postižené navštěvující nespécializované zařízení je omezení stanoveno na 6 hodin denně. Pokud je rodič osobou závislou na pomoci jiné osoby, může dítě navštěvovat zařízení po dobu 4 hodin denně. Pokud rodič zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou, nemusí vykonávat péči osobně.

Osobní celodenní řádná péče o dítě je v současné době nastavena tak, aby podporovala souběh rodiny s výkonem zaměstnání. Pouze do věku dvou let dítěte je nastaveno omezení návštěvy předškolního zařízení. I před ním může dítě navštěvovat předškolní zařízení v rozsahu 92 hodin měsíčně, což by mohlo umožnit výkon polovičního pracovního úvazku. Ač je rodičovský příspěvek občas kritizován za podporu dlouhé doby matek na rodičovské dovolené, důvodem je spíše nedostatek snížených úvazků a nedostatek míst v zařízeních předškolní péče.

1.1. Řízení o rodičovském příspěvku

U rodičovského příspěvku stejně jako u ostatních dávek státní sociální podpory rozlišujeme vznik nároku na dávku a vznik nároku na výplatu dávky.²¹ Nárok na dávku vzniká splněním všech

¹⁸ ŠTEFKO, Martin a Kristina KOLDINSKÁ. *Sociální práva cizinců*. V Praze: C.H.BECK, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-464-3. s. 258

¹⁹ Podmínka je stanovena v ustanovení § 31 odst. 1

²⁰ § 31 odst. 3 písm. a) Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální pomoci, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ § 49 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální pomoci, ve znění pozdějších předpisů.

zákonem stanovených podmínek, zatímco nárok na výplatu dávky vzniká kromě splněných podmínek stanovených zákonem pro dávku a výplatu také podáním žádosti o dávku. To stejně jako u ostatních dávek znamená, že může existovat osoba, která plní podmínky dávky, avšak z nějakého důvodu nepodá žádost o výplatu dávky a ta jí tedy není vyplácena, a to ani zpětně za období, kdy tak neučinila.

Žádost o dávku rodičovského příspěvku stejně jako o ostatní dávky sociální podpory je správním řízením. Jejím *lex generalis* je zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, a *lex specialis* je zákon o státní sociální podpoře. Dochází tedy ke kombinaci těchto dvou právních předpisů, přičemž správní řád se používá spíše pro podrobná pravidla, jimiž se řídí průběh řízení.

Podle ustanovení § 9 správního řádu je řízení o přiznání rodičovského příspěvku správním řízením. „*Správní řízení je postup správního orgánu, jehož účelem je vydání rozhodnutí, jímž se v určité věci zakládají, mění nebo ruší práva anebo povinnosti jmenovitě určené osoby nebo jímž se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá.*“²² Jedná se o klasické rozhodnutí, které přiznává práva žadateli, daným právem je právo na čerpání rodičovského příspěvku.

Žádost o rodičovský příspěvek se podává příslušné pobočce krajské pobočky Úřadu práce na tiskopisu předepsaném Ministerstvem práce a sociálních věcí, může být podána v elektronické podobě daného formuláře za splnění podmínek pro elektronické podání.²³ V tomto případě se jedná o formulář Žádost o rodičovský příspěvek.²⁴ Tato žádost umožňuje získat většinu informací důležitých pro posouzení vzniku nároku na rodičovský příspěvek. Formulář se dělí na devět oddílů. V oddílu A uvádí žadatel své osobní informace, které mají sloužit k jeho identifikaci a možné komunikaci s ním, dále se zde uvádí, zda žadatel měl nárok na peněžitou pomoc v mateřství, což má vliv jak na možnou zvolenou měsíční výši dávky, tak na to, kdy vznikne nárok na dávky. V oddílu B se uvádí údaje o dítěti, případně více současně narozených dětech, na které je uplatňován rodičovský příspěvek, dále zda je dítě zdravotně postižené, což má vliv na možnosti návštěvy dítěte předškolního zařízení ve větší míře, než je 92 hodin měsíčně. Oddíl C obsahuje osobní údaje o druhém rodiči dítěte, včetně informace, zda druhý rodič uplatňoval peněžitou pomoc v mateřství, tato informace se uvádí ze stejného důvodu jako u žadatele. Ostatní děti do čtyř let věku v rodině jsou uvedeny v oddíle D a slouží ke kontrole, zda je dávka vyplácena stále

²² Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-50>

²³ § 67 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ Žádost o rodičovský příspěvek. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1443360/vzor-rodicovsky-prispevek.pdf/604388e3-8e72-a332-8576-2a0ef4a27898>

na nejmladší dítě v rodině. Osoby uvedené v oddílech A, B, C, D tvoří společně posuzované osoby pro rodičovský příspěvek, tedy na rozdíl od přídatku na dítě děti starší 4 let nejsou v této dávce společně posuzované, jak již bylo uvedeno. Pobyt se sleduje pouze u žadatele a u dítěte, na které se dávka čerpá. V oddílu E se uvádí, od jakého data požaduje žadatel přiznání dávky, zde je nutné, jak vyplývá z § 30b zákona o sociální podpoře, uvést buď začátek měsíce, nebo datum narození dítěte, den následující po skončení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské poskytnuté v souvislosti s porodem, či den převzetí dítěte do vlastní péče. Je to z důvodu, že rodičovský příspěvek náleží za péči poskytovanou celý kalendářní měsíc. Žádost je možné podat maximálně 60 dní před vznikem nároku na rodičovský příspěvek. Požadovaná částka, kterou chce žadatel čerpat, se uvádí v oddíle F, přičemž může dojít k problému, pobírala-li žadatelka peněžitou pomoc v mateřství, která byla vyšší než zvolená částka, již chce pobírat jako rodičovský příspěvek. V tomto případě musí žádat od začátku dalšího měsíce. Zvolená částka ovlivňuje také to, jak dlouhou dobu se bude rodičovský příspěvek čerpat. Způsob výplaty dávky se uvádí v oddíle G, může být zvolena výplata na bankovní účet, ať již v ČR nebo v rámci EU, EHP a Švýcarska, dále je možné vyplácet rodičovský příspěvek poštovním poukazem buď na trvalou adresu, nebo na jinou adresu v rámci ČR. Pokud je zvolená forma poštovní poukázkou, musí žadatel souhlasit s předáním svého rodného čísla České poště, jež tuto službu zajišťuje. Oddíl H slouží k zjištění, zda společně posuzované osoby mají trvalý pobyt na území ČR či vazbu na sociální systém jiného členského státu EU. V závěrečném oddíle I se žadatel vyjadřuje k okolnostem, které by mohly ovlivnit čerpání dávky, tedy zda o dítě pečuje, či zda on nebo dítě je po dobu delší 3 měsíců umístěno v zdravotnickém zařízení. Dále prohlašuje, zda dítě navštěvuje mateřskou školu, jesle či rehabilitační zařízení v rozsahu, který je pro příspěvek přípustný. Je zde také prohlášení, které může ovlivnit snížení příspěvku o 22 800, a to pokud by jednomu z rodičů byla udělena sankce za neplnění povinností souvisejících s řádným plnění povinné školní docházky v rodině.²⁵ Snížení celkové částky pak ovlivňuje vyjádření rodiče, zda byla pobírána obdobná dávka rodičovského příspěvku v jiném státě a případně v jakém rozsahu. Daný formulář musí žadatel podepsat, čímž prohlašuje, že veškeré údaje uvedené ve formuláři jsou pravdivé a je si vědom případných následků, souhlas, aby příslušné instituce sdělovaly údaje o rozhodování o dávce, její výšce a výplatě, znalost toho, že každou změnu rozhodných skutečností je třeba do 8 dnů oznámit písemnou formou úřadu. Nezletilá osoba dále také prohlašuje, že jí nebyl soudem pozastaven výkon povinností a práv péče o dítě. Pokud je formulář převzat z webových stránek ministerstva práce a sociálních věcí, že nebyl nijak pozměněn.

²⁵ § 54a Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Ustanovení § 50 zákona o státní sociální podpoře stanovuje výjimku ze stanovené podmínky nároku na výplatu dávky, která požaduje podpis jak žadatele, tak všech společně posuzovaných osob. U rodičovského příspěvku je potřeba souhlas pouze žadatele, zde však dochází k problému, jelikož s rodičem neuplatňujícím žádost o rodičovský příspěvek může být spojen důvod pro ztrátu nároku na rodičovský příspěvek. Například z důvodu, že daný jedinec je společně posuzovanou osobou v jiných dávkách státní sociální podpory u jinak složené rodiny. Úřad práce u této dávky získává informace o osobách, jež k tomu neudělily souhlas.

Rodičovský příspěvek vyřizuje s žadatelem referent státní sociální podpory. Ten vyřizuje jak jednání s klientem, tak zadává jeho informace do Informačního systému. Žádost je před vyplácením kontrolována ověřovatelem dávek, který provádí kontrolu dané dávky a její zpracování.

Příslušnou krajskou pobočkou Úřadu práce je pobočka, v jejímž obvodu má trvalé bydliště žadatel, pokud žadatel má trvalý pobyt na území ČR. Pokud daná osoba nemá na území ČR trvalý pobyt, je její příslušná pobočka určena zákonem o hmotné nouzi, a to podle ustanovení § 3 odst. 6 zákona o státní sociální podpoře. Tato příslušnost je upravena v ustanovení § 61 odst. 1 písm. b) až d)²⁶. Jedná se tedy o osoby, které nemají českou státní příslušnost, a také o osoby bez státní příslušnosti. Pro osoby, které mají na území ČR hlášený pobyt, je příslušné jejich bydliště, pro osoby, které nejsou hlášeny, je příslušné místo zaměstnání. Pokud by daná osoba nebyla zaměstnána, pak adresa jejího bydliště. Pokud by došlo k podání na nepřislušnou pobočku Úřadu práce, dochází k postoupení této žádosti pobočce příslušné. Jistým problémem je organizační struktura Úřadu práce, kdy ten je podle zákona organizován podle krajů, ale jeho kontaktní pracoviště jsou upravena spíše podle obcí s rozšířenou působností, kde se provádí celé řízení. Pokud dojde k podání na kontaktním pracovišti, v jehož obvodu žadatel nemá trvalý pobyt, ale ve stejném kraji, hledí se na podání jakožto místně příslušně podané správně, avšak dané podklady musejí být přesunuty na správné kontaktní pracoviště. Vzhledem ke skutečnosti, že většina podání není uskutečněna elektronicky, vzniká problém možného zdržení vyřízení daného podání. Pokud by se podalo v jiném kraji, postupuje se podle správního řádu.

Žádost o rodičovský příspěvek plní většinu náležitostí žádosti obsahem svého formuláře. Specificky požadované doložené informace o společně posuzovaných osobách a volby zvolené výše jsou součástí formuláře. Od 1. 7. 2019 došlo k úpravě poskytovaných informací z Okresních správ sociálního zabezpečení (dále jen OSSZ). Ta nyní poskytuje informace o době čerpání peněžité pomoci v mateřství a výši denního vyměřovacího základu. Zákon sice stále požaduje

²⁶ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111#cast5-hlava1>

poskytnutí těchto informací, což však je v současnosti důležité pro výpočet dávky, pouze pokud se chce použít denní vyměřovací základ rodiče, který nečerpal peněžitou pomoc v mateřství.

Účastníky řízení jsou žadatel a společně posuzované osoby. V rámci rodičovského příspěvku není možné, aby žadatelem byla osoba právnická, vždy se musí jednat o fyzickou osobu, což neplatí u státní sociální podpory pouze v případě přídatku na dítě, který se může vyplácet ústavu, v jehož plném přímém zaopatření se dítě nachází.

Dávky státní sociální podpory mají zvláštní úpravu pro vydávání rozhodnutí. Písemné rozhodnutí se vydává u rodičovského příspěvku v případech, kdy dávka nebyla přiznána či nebyla přiznána v požadovaném rozsahu nebo byla odejmuta, pokud se nejedná o situaci, kdy je rozdíl mezi výší rodičovského příspěvku a výší dávek nemocenského pojištění, nebo o změnu dávky vycházející z povinnosti žadatele tuto skutečnost oznámit Úřadu práce. V těchto případech se oznámení vydává.²⁷ Dále se písemné rozhodnutí vydává, pokud je dávka zastavena, vyjma situace, kdy je dávka zastavena z důvodu vyčerpání rodičovského příspěvku. Tehdy se také nevydává rozhodnutí při navýšení příspěvku při poslední výplatě, pokud zbývající částka k výplatě nedosahuje zvolené výše. U přeplatku je povinnost vydat vždy písemné rozhodnutí, vyjma přeplatků do 100 Kč, kde není povinnost tyto přeplatky vracet. Pokud by docházelo k rozhodnutí, kterému rodiči přiznat rodičovský příspěvek, nebo u rodičovského příspěvku k zamítnutí z důvodu neplnění řádné osobní a celodenní péče o dítě, musí se vždy vydat písemné rozhodnutí. Specifické je rozhodování o prominutí trvalého pobytu, které provádí Ministerstvo práce a sociálních věcí, proti němuž se nelze odvolat ani ho přezkoumat mimo odvolací řízení.

V případech, kdy Úřad práce nevydává písemné rozhodnutí, doručuje žadateli písemné oznámení o dávce a její výši. Toto rozhodnutí se nedoručuje do vlastních rukou. Proti postupu Úřadu práce, který činí oznámení, je možné do 30 dní podat námitku. Ty se podávají písemně u příslušné krajské pobočky Úřadu práce, která do 30 dnů ode dne, kdy jí byla námitka doručena, vydá rozhodnutí. Nepřihlíží se k opožděně podaným námitkám.²⁸

Oznámení a další písemnosti mohou být vydány přes automatizovaný systém s předtištěným razítkem úřadu, podpisem oprávněné osoby. Pokud se jedná o rozhodnutí, není možné použít předtištěných údajů.²⁹ Zde se jedná především o vydávání písemností pro větší počet osob. Příkladem takovéto písemnosti je třeba sdělení pobíratelům rodičovského příspěvku při navýšení dávky z 220 000 na 300 000, které proběhlo k 1. 1. 2020.

²⁷ § 61 odst. 2 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ § 70 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ § 70a Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Jak již bylo uvedeno výše, v průběhu čerpání rodičovského příspěvku je možné měnit výši rodičovského příspěvku, který žadatel pobírá, a tím také měnit dobu, po kterou je příspěvek pobírán. Jsou zde stanoveny podmínky, kdy se může daná částka měnit, tj. pouze po uplynutí celých 3 měsíců od poslední změny, a žádost jako ostatní žádosti o státní sociální podporu je možné podat 60 dní předem. Žádost o volbu výše rodičovského příspěvku se podává na předepsaném tiskopisu Ministerstva práce a sociálních věcí, tímto formulářem je Volba výše rodičovského příspěvku³⁰. Tento formulář se dělí na čtyři části. V části A se osobními údaji identifikuje žadatel, část B slouží k identifikování dítěte či společně narozených dětí, na které je uplatňován rodičovský příspěvek. Oddíl C pak vyžaduje určení, od jakého měsíce a v jaké výši se požaduje změna rodičovského příspěvku. K platnosti formuláře je také nutné, aby byl podepsán žadatelem. O samotné volbě výše se nerozhoduje, vyjma případů, kdy je zamítnuta. Rozhodnutím se pouze vydá oznámení o dávce a změně výše, proti němuž je možno se odvolat podle ustanovení § 70 odst. 2 písm. b) do 30 dnů od výplaty splátky rodičovského příspěvku po změně její výše. Změna volby výše může být zamítnuta z důvodu, že formulář volby výše rodičovského příspěvku není správně či úplně vyplněn, nebo by změna volby výše měla proběhnout buď dříve než 3 následující kalendářní měsíce od poslední změny volby výše, či požadovaná výše dávky by byla vyšší, než si může žadatel zvolit podle písm. a) až c) ustanovení § 30 odst. 2.

Žadatel také může změnit způsob, jakým je mu rodičovský příspěvek vyplácen. Způsoby výplaty jsou výplata na bankovní účet nebo poštovním poukazem. Může se také změnit, na jaký bankovní účet je daná dávka vyplácena, a také na jakou adresu má být zasílán poštovní poukaz. Podle ustanovení § 58 písm. 3 je nutno provést změnu způsobu výplaty do měsíce následujícího po měsíci, kdy byla provedena tato změna. Změna způsobu výplaty se provádí na předepsaném tiskopisu Ministerstva práce a sociálních věcí Hlášení změn – změna způsobu výplaty dávky³¹. Zde se v oddílu A provádí identifikace žadatele, v oddílu B se uvádí, u jakých dávek, které poskytuje Úřad práce v rámci úseku nepojistných sociálních dávek, chce žadatel provést danou změnu způsobu výplaty. Je možné nechat si tyto jednotlivé sociální dávky zasílat různými způsoby. V následujícím oddílu se uvádí nový způsob výplaty rodičovského příspěvku. Žadatel také může uvést doplňující informace ke způsobu výplaty. Zde se může například jednat o to, že

³⁰ Volba výše rodičovského příspěvku. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2533521/Volba-vyse-rodicovskeho-prispevku.pdf/a2fa90bd-a395-be97-bf36-62a1d9763c36>

³¹ Hlášení změn - změna způsobu výplaty dávky. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1441966/Hlaseni-zmen-zmena-zpusobu-vyplaty-davky.pdf/34ef0a67-08c6-f8c3-64eb-92b037a5>

změněná adresa, na kterou má být doručována poštovní poukázka, je také novou doručovací adresou žadatele. Formulář musí být pro svou platnost podepsán.

Ustanovení § 61 odst. 1 stanovuje povinnost příjemce dávky hlásit do osmi dnů všechny změny ve skutečnostech, které jsou rozhodné pro nárok na dávku, její výšku či výplatu. Lhůta osmi dnů je především důležitá pro zabránění vzniku přeplatků na dávce, která by mohla příjemce uvést do značně nepříjemné sociální situace. Změny rozhodné pro nárok na dávku se týkají především osobní celodenní nepřetržité péče o dítě, zde je především nutné u dítěte mladšího dvou let dokládat rozsah jeho docházky do mateřské školy, jeslí nebo dětské skupiny. Tato docházka se dokládá pomocí formuláře Potvrzení o návštěvě jeslí, mateřské školy nebo jiného obdobného zařízení pro děti předškolního věku³², který potvrzuje dané zařízení předškolní péče a je ho nutné dokládat po celou dobu do věku dvou let, kdy dítě navštěvuje toto zařízení. Dále je důležité ohlásit skutečnost, že dítě není nejmladší nebo matka dítěte nastoupila na peněžitou pomoc v mateřství v souvislosti s očekávaným narozením dalšího potomka. Zde rodina ztrácí nárok na výplatu dávky a případná další výplata by založila vznik přeplatku. Daný problém je spojen především s nástupem na peněžitou pomoc v mateřství. To se netýká případů, kdy v rodině k datu narození dalšího dítěte lze jednomu z rodičů stanovit denní vyměřovací základ či je pro důchodové pojištění považován za osobu samostatně výdělečně činnou, jelikož zde vzniká nárok na jednorázovou výplatu dané částky, avšak bez splnění povinnosti by vznikl přeplatek, který by však byl kryt z jednorázové výplaty. Rodiče v tomto případě mohou doložit buď formulář Potvrzení o denním vyměřovacím základu ovlivňujícím výši rodičovského příspěvku,³³ nebo vyplnit formulář Hlášení změn³⁴, který slouží k poskytnutí informací úřadu, pro něž není vytvořen předepsaný tiskopis Ministerstva práce a sociálních věcí. Příjemce dávky také může dané informace oznámit návštěvou kontaktního pracoviště Úřadu práce, a to sepsáním protokolu o ústním jednání. Příjemce dávky by také měl Úřad práce informovat o změnách své trvalé adresy, případně adres doručovacích. Pro tyto změny je vytvořen předepsaný tiskopis Ministerstva práce a sociálních věcí

³² Potvrzení o návštěvě jeslí, mateřské školy nebo jiného obdobného zařízení pro děti předškolního věku. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2545127/Potvrzeni-o-navsteve-jesli%2C-materske-skoly-a-dalsich-zarizeni.pdf/fc349137-de27-82d6-d3b7-ea8053b8e40e>

³³ Potvrzení o denním vyměřovacím základu ovlivňujícím výši rodičovského příspěvku. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2545133/Potvrzeni-o-dennim-vymerovacim-zakladu-vyse-rodicovskeho-prispevku.pdf/6bc97398-479f-1905-85fb-df8c11c2a6a9>

³⁴ Hlášení změn. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/740379/ZmOH140101304.pdf/726055b9-3db6-07b7-b16a-e27b757ca34f>

Hlášení změn – adresy trvalého pobytu, skutečného pobytu a adresy pro doručování³⁵, kam lze uvést nové údaje. Sdělování nových údajů je důležité, jelikož příslušnost kontaktního pracoviště se řídí trvalým pobytem žadatele. Doručovací adresa je důležitá pro informování žadatelů o případných změnách, které nastaly v dávce. Pokud se daná osoba na uvedené adrese nezdržuje, nebude o nich informována.

Ať již během podávání žádosti nebo v průběhu čerpání žádosti může dojít k situaci, kdy je potřeba, aby žadatel doložil skutečnosti, které jsou rozhodné pro nárok na dávku. Tato situace je upravena v ustanovení zákona § 61 odst. 2, kde se stanovuje povinnost žadatele do osmi dnů od doručení dané skutečnosti osvědčit, přičemž Úřad práce může danou lhůtu stanovit delší. Pokud daná výzva nebude splněna, může být výplata dávky zastavena. V případě, že žadatel je ve výzvě prokazatelně upozorněn na možnost odebrání dávky, může mu být dávka odebrána. Jelikož výzvy v řízení o rodičovském příspěvku jsou vytvářeny z valné většiny v informačním systému, upozornění na možnost odebrání je součástí těchto výzev.

Pokud dojde k situaci, že byl rodičovský příspěvek vyplácen a nebyly splněny všechny podmínky nároku na něj, musí rodič vrátit tu část, která mu nenáležela³⁶. Rodič tak vrací pouze částku, která mu byla neoprávněně vyplacena, nikoliv celou částku. Pro příklad nastoupí-li rodič na peněžitou pomoc v mateřství v měsíci září, za měsíc září mu bude v měsíci říjnu vyplacena splátka rodičovského příspěvku a na danou skutečnost se přijde v měsíci říjnu po výplatě částky, bude rodič vracet pouze splátku rodičovského příspěvku za měsíc říjen, nikoliv celou částku, jež mu byla vyplacena na rodičovském příspěvku. Přepjatky na dávkách státní sociální podpory musejí být státem uplatněny do tří let od vzniku tohoto nároku na vrácení přeplatku. Do této lhůty se nezapočítává doba řízení o vzniku přeplatku ani doba, po kterou je přeplatek splácen.³⁷ Speciální úpravu má u rodičovského příspěvku nejspíše nejčastější vznik přeplatku rodičovského příspěvku, a to je důvod, že je rodičovský příspěvek vyplácen na dítě, které v době čerpání přestalo být dítětem nejmladším. Zde dojde k započtení takto vyplácené částky do rodičovského příspěvku na dítě, které je nyní v rodině nejmladší.³⁸

Rodičovský příspěvek je dávka, která není vyplácena jednorázově, a tak podle ustanovení § 72a zákona o státní sociální podpoře může podléhat rozhodnutím podle občanského soudního řádu a ostatním. Rodičovský příspěvek je dávka žadatele, a nikoliv dítěte, a může tedy podléhat

³⁵ Hlášení změn - adresy trvalého pobytu, skutečného pobytu a adresy pro doručování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/740394/ZmTP190901302.pdf/d7c483d3-859a-6672-f7fc-57107036c3e8>

³⁶ § 62 odst. 1 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ § 62 odst. 4 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ § 62 odst. 5 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

srážkám podle ustanovení § 299, zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů³⁹. Použije se stejný postup jako u srážek ze mzdy.

1.2. Rodičovský příspěvek v jiných částech sociálního systému

Výraznou výhodou rodičovského příspěvku spojenou s jeho čerpáním, avšak nikoliv se samotnou dávkou, je účast na sociálních pojistných systémech státu. Základním sociálním systémem je systém zdravotního pojištění, jelikož stanovuje, že na území České republiky jsou zdravotně pojištěny všechny osoby, které zde mají trvalý pobyt nebo jsou zaměstnanci zaměstnavatele s trvalým pobytem či sídlem na území České republiky.⁴⁰ Plátcí zdravotního pojištění jsou stát, zaměstnavatelé nebo sami pojištěnci. Po dobu čerpání rodičovského příspěvku je za příjemce hrazeno zdravotní pojištění státem.⁴¹

Velmi významným systémem sociálního zabezpečení je důchodové pojištění, které v České republice upravuje důchody pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele.⁴² Příjemci rodičovského příspěvku jsou účastni na důchodovém pojištění jakožto osoby, které osobně pečují o dítě ve věku do čtyř let, jak je stanoveno v ustanovení § 5 odst. 2 písm. c) zákona o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Účast na důchodovém pojištění tedy nevzniká pobíráním rodičovského příspěvku, ale splněním jedné z podmínek pro jeho čerpání. Osoby samostatně výdělečně činné, které čerpají rodičovský příspěvek, jsou v roce, kdy čerpají rodičovský příspěvek, považovány za osoby s vedlejší samostatně výdělečnou činností⁴³. To má vliv především na platbu pojistného, jelikož samotným čerpáním rodičovského příspěvku vzniká účast na důchodovém pojištění.

V další části sociálního pojištění v oblasti nemocenského pojištění naopak vznikají překážky, které jsou spojeny s čerpáním rodičovského příspěvku. Není možné čerpat ošetřovné⁴⁴ ani dlouhodobé ošetřovné⁴⁵, pokud jiná osoba na dané dítě čerpá rodičovský příspěvek. Zde je stanovena výjimka, pokud daná osoba nemůže o dítě pečovat ze specifikovaných zdravotních

³⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [online]. *Zákony pro lidi* [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

⁴⁰ § 2 Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdější předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>

⁴¹ § 7 odst. 1 písm. c) Zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdější předpisů

⁴² §1 Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>

⁴³ § 9 odst. 6 písm. c) Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ § 39 odst. 3 Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>

⁴⁵ § 41c odst. 2 Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

důvodů, jako je nemoc, úraz, nařízená karanténa či byla přijata k poskytnutí lůžkové péče, a to i jako průvodce nezletilého, nebo je mu poskytována komplexní lázeňská léčebná péče. Zde však není uvedeno, že by osoba, která je současně příjemcem rodičovského příspěvku a také zaměstnancem, neměla nárok na ošetrovné či dlouhodobé ošetrovné. Podmínka celodenní řádné péče o dítě je omezena do dvou let věku dítěte a po přesáhnutí tohoto věku může dítě navštěvovat předškolní zařízení neomezeně. Rodič tedy může na toto dítě čerpat v jednom případě ošetrovné i rodičovský příspěvek. Zde tedy dochází k tomu, že stát platí dvakrát jednomu rodiči za to, že zajišťuje stejnému dítěti řádnou celodenní péči. Naopak zde staví překážky pro to, aby v jednu chvíli o dítě pečovali oba rodiče. V případě, kdy tedy je stále pobírán rodičovský příspěvek, ale dítě starší dvou let navštěvuje zařízení předškolní péče, musí si ošetrovné brát ten rodič, který je příjemcem rodičovského příspěvku.

Je důležité se také na tomto místě zmínit o existenci rodičovské dovolené. Jak již jsme uvedli výše, rodičovská dovolená není nutným předpokladem pobírání rodičovského příspěvku, ale jedná se o dva souběžné prvky sociálního systému, které mají zlepšit péči o dítě. Rodičovská dovolená je definována v ustanovení § 196 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů⁴⁶. Zde se stanovuje, že rodičovská dovolená slouží k prohloubení péče o dítě a zaměstnavatel je povinen ji poskytnout jak matce, tak otci dítěte či osobě, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů po rozhodnutí příslušného orgánu. Rodičovská dovolená se uděluje do věku 3 let dítěte. Neexistuje však povinnost příjemce rodičovského příspěvku čerpat současně rodičovskou dovolenou. Od dvou let věku dítěte není omezení v návštěvě předškolního zařízení, dítě ho tedy může navštěvovat a příjemce může jak chodit do zaměstnání, tak i pobírat rodičovský příspěvek. Příjemce rodičovského příspěvku není vůbec povinen nastoupit na rodičovskou dovolenou a může ji při splnění podmínek rodičovského příspěvku plnit i při zaměstnání. Dalším znakem nesouvisející úpravy je i rozdílná doba čerpání rodičovské dovolené a možnosti čerpat rodičovský příspěvek, kdy u rodičovské dovolené je to věk 3 let dítěte a u rodičovského příspěvku se jedná o dobu 4 let věku dítěte.

Rodičovský příspěvek je tedy provázán s ostatními částmi sociálního systému České republiky. Benefity, jako je účast na zdravotním a důchodovém pojištění, vedou část rodičů k prodlužování doby, kterou stráví na rodičovském příspěvku, což je způsobeno možností volby částky, kterou rodiče budou čerpat, a tím i prodloužení doby, po niž je rodičovský příspěvek čerpán, ve spojení s neexistencí omezení výdělečné činnosti příjemce dávky.

⁴⁶ Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

2. Vývoj rodičovského příspěvku

Rodičovský příspěvek je dávka, která má za cíl podporu rodičů pečujících o dítě před jeho nástupem do předškolního vzdělávání. Slouží především k vytvoření a prohloubení vztahu mezi rodičem a dítětem. Dále také zmenšuje nutnost státu poskytovat péči v předškolních zařízeních pro děti ve věku batolete, kdy jsou nároky na péči značné. Tato péče je vyžadována nejenom pro zajištění základních potřeb dítěte, ale i jeho výchovy.

2.1. Mateřský příspěvek

První dávkou, která se svým významem blížila rodičovskému příspěvku, byla dávka mateřský příspěvek. V českém právu byl poprvé upraven zákonem č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku. Jeho účel byl stanoven v ustanovení § 1 zákona. „*V zájmu zlepšení populačního vývoje se poskytuje pracujícím ženám, jestliže se věnují péči o děti a nemají v této době příjem z pracovní činnosti, mateřský příspěvek podle dalších ustanovení tohoto zákona.*“⁴⁷ Jednalo se o prostředek podpory populační politiky v tehdejší Československu a také rozšiřování systému sociálního zabezpečení. Mateřský příspěvek byl dávkou nemocenského pojištění, přičemž okruh žen, které ho mohly dosáhnout, byl velmi široký. Platilo však omezení dávky pouze na československé občanky pobývající v Československu, což však vycházelo ze situace nízké mezinárodní pracovní migrace. Nárok na dávku byl podmíněn splněním tří podmínek. První z nich byla podmínka zaměstnání 270 dní během posledních dvou let⁴⁸, dále pak podmínka celodenní řádné péče o dítě a třetí podmínkou bylo, že žena nemá nárok na „*mzdu (plat, pracovní odměnu, jiný příjem z výdělečné činnosti) ani nepobírá peněžité dávky nemocenského pojištění (zabezpečení v nemoci, zabezpečení matky a dítěte, nemocenské péče v ozbrojených silách) nahrazující mzdu ani příspěvek před nástupem nového zaměstnání, příspěvek před umístěním do zaměstnání nebo příspěvek po dobu přípravy pro povolání.*“⁴⁹ Podmínka celodenní řádné péče byla plněna, pokud žadatelka pečovala o jedno vlastní dítě mladší jednoho roku a další děti, které plní povinnou školní docházku, nebo do 26 let, pokud bylo dítě invalidní s požadavkem trvalé péče. Zákon změkčoval podmínky matkám samoživitelkám, u nichž byla podmínka pouze péče o dítě do jednoho roku věku, dále pak ho mohly pobírat, jestliže byly výdělečně činné, pokud dítě z vážného důvodu nemohlo být umístěno v jeslích a potřebnou péči po dobu výkonu zaměstnání mu zajišťovaly jiné osoby než rodina matky. Dávka také umožňovala čerpání, pokud bylo dítě svěřeno do péče

⁴⁷ Zákon č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-1]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-154/zneni-0>

⁴⁸ Do této doby se započítávalo i studium po skončení povinné školní docházky a vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání.

⁴⁹ § 2 odst. 1 písm. c Zákona č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku

žadatelky. Délka čerpání dávky byla jeden rok, a to i v případě, kdy starší dítě přestalo plnit povinnou školní docházku. Pokud by dítě nebo matka bylo po dobu delší než tři měsíce hospitalizováno, příspěvek by se nevyplácel. Výše příspěvku rostla podle počtu dětí do jednoho roku, o které matka pečovala, a to od částky 500 Kčs u jednoho dítěte po 1200 Kčs u dětí tří, přičemž příspěvek byl vyplácen zpětně. Pokud by matka pobírala sociální dávky uvedené v ustanovení § 2 odst. 1 písm. c, zákona č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku, které by však byly menší než částka, jež by matce náležela na mateřském příspěvku, měla by nárok na dorovnání částky v rámci vypláceného mateřského příspěvku. Náklady na mateřský příspěvek hradil stát a uplatňoval se u organizací provádějících nemocenské pojištění, což nebyla v tehdejší sociálním systému jedna instituce, ale daná struktura měla speciální úpravu pro družstva a u některých případů správa připadla okresním národním výborům.

Zákon č. 154/1969 nebyl dlouhou dobu v platnosti a již od října roku 1971 ho nahradil zákon č. 107/1971, o mateřském příspěvku.⁵⁰ Nový zákon provedl určité změny ve fungování mateřského příspěvku, avšak základy dávky zůstaly stejné. Zákon prodloužil dobu, po kterou matka mohla čerpat mateřský příspěvek na dva roky, přičemž musela pečovat o další dítě povinné školní docházkou či dítě invalidní vyžadující stálou péči, kde byla hranice stanovena do 26 let. Zůstalo zvýhodnění pro matky samoživitelky, které stejně jako matky dětí invalidních a vyžadujících stálou péči a ženy, jež převzaly dítě do trvalé péče nahrazující mateřskou péči, nemusely pečovat o další dítě, přičemž však musely splnit podmínky pro získání peněžité pomoci v mateřství či být nemocensky pojištěny alespoň 90 dní po dobu jednoho roku před nástupem na mateřský příspěvek. Změna byla v tom, že nárok se řídil československým občanstvím dítěte, nikoliv matky jako v předchozím zákoně. Podmínka vylučující souběh čerpání mateřského příspěvku s vybranými sociálními dávkami zůstala zachována společně s možností doplacení rozdílu pro osamělé matky. Zákon také nezměnil výši částky mateřského příspěvku a zachoval i jeho organizační provádění. Nově do zákona přibyla podmínka řádné péče o tělesné a duševní zdraví. Dále se stanovovala podmínka podrobovat se v těhotenství pravidelné péči ve zdravotnickém zařízení. „*Mateřský příspěvek se nepřizná nebo odejme, jestliže způsob života ženy je v rozporu se zásadami života občana socialistické společnosti a ohrožuje tím vývoj a výchovu dítěte nebo dětí.*“⁵¹ V ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku, se stanovovala ochrana socialistické společnosti, tedy stát si vymíňoval možnost odebrat mateřský příspěvek osobám, které by se stavěly proti tehdejšímu režimu. Oproti předchozí úpravě tedy došlo k možnosti odebrání či

⁵⁰ Zákon č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-3]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1971-107/zneni-0>

⁵¹ § 3 odst. 2 Zákona č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku

nepřiznání mateřského příspěvku matkám, které mají na výchovu dětí názor odlišný od názoru státu.

Přijetím této zákonné úpravy společně se souběžně vytvářenou podporou dětí skrze přídavky na dítě byla úprava podpory rodin s malými dětmi ve srovnání s ostatními státy v Evropě na vysoké úrovni. „Z dnešního hlediska lze zavedení mateřského příspěvku označit za velmi pokrokové řešení, související snad alespoň okrajově se sladěním pracovního a rodinného života. Pro ženy byla totiž zavedena určitá možnost volby – práce v rámci pracovního poměru, za kterou žena dostala běžnou mzdu, nebo práce v domácnosti při péči o dítě, jež ale byla odměněna ze systému sociálního zabezpečení“.⁵² Jak předcházející citace uvádí, vzniká důležitá podmínka pro čerpání mateřského, později rodičovského příspěvku, a tím je poskytnuté jiné plnění za péči o dítě, jež matce nahrazuje to, že nemůže být zaměstnána a pobírat z tohoto vycházející mzdu.

V průběhu platnosti tohoto zákona proběhly čtyři jeho novelizace. První změna byla provedena zákonným opatřením č. 8/1982 Sb., o zvýšení mateřského příspěvku a o změnách v nemocenském zabezpečení⁵³, jímž došlo k zvýšení mateřského příspěvku o 100 Kčs. Je potřeba uvést, že předsednictvo Federálního shromáždění mohlo přijímat zákony.

Další novelizace byla přijata zákonem č. 110/1984 Sb., o změnách zákona o mateřském příspěvku⁵⁴. Zde došlo ke změně přiznání dávky a délky jeho čerpání. Příspěvek začal být poskytován ženám, které pečují celodenně a řádně o dítě do jednoho roku věku, avšak byla odstraněna podmínka péče o další dítě, které plní povinnou školní docházku. Nárok na čerpání mateřského příspěvku po dobu dvou let byl shodný jako v předcházejícím znění, dále přibyla možnost, kdy manžel ženy se připravuje na budoucí povolání či je poživitelem invalidního důchodu a není výdělečně činný.⁵⁵ Zde tedy došlo k rozšíření čerpání mateřského příspěvku, především se ukazuje rozšíření sociálního efektu dávky. Došlo také k odstranění § 3 odst. 2 zákona, které stanovovalo možnost odebrání pro život v rozporu se zásadami života občana socialistické společnosti, tedy možnosti nepřiznat dávku osobám nesouhlasícím s režimem. Dále se také stanovila možnost pobírání příspěvku pro muže, „který celodenně a řádně pečuje aspoň o jedno dítě ve věku do dvou let, jde-li o muže svobodného, ovdovělého, rozvedeného nebo z jiných vážných důvodů osamělého a který nežije s družkou.“⁵⁶ Dále se příspěvek mohl poskytnout manželovi,

⁵² KOLDÍNSKÁ, Kristina. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálně právních souvislostech*. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-7400-343-1. s. 155

⁵³ Zákonné opatření č. 8/1982 Sb., o zvýšení mateřského příspěvku a o změnách v nemocenském zabezpečení. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-6]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1982-8>

⁵⁴ Zákon č. 110/1984 Sb. o změnách zákona o mateřském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-8]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1984-110>

⁵⁵ Čl. I. bod. 1 Zákon č. 110/1984 Sb. o změnách zákona o mateřském příspěvku

⁵⁶ Čl. I. bod. 6 Zákon č. 110/1984 Sb. o změnách zákona o mateřském příspěvku

pokud žena nemohla z vážných důvodů o dítě pečovat. Pro mateřský příspěvek poskytovaný muži platily jinak stejné podmínky jako pro mateřský příspěvek poskytovaný ženě.

Nová změna mateřského příspěvku byla provedena zákonem č. 50/1987 Sb., o změnách zákona o mateřském příspěvku⁵⁷. U dětí narozených před 31. prosincem 1987 zde došlo k prodloužení doby čerpání mateřského příspěvku na dobu do tří let věku. Dále byla pravidla o řádné a celodenní péči a podmínka československého občanství dítěte spojena do jednoho ustanovení. Byl změněn způsob, jakým se stanovovala výše mateřského příspěvku, nově se stanovovaly čtyři stupně výše: 600 Kčs, 800 Kčs, 900 Kčs, 1200 Kčs. Novela zpřísnila počítání počtu dětí, za které příslušelo přiznání výše mateřského příspěvku, stanovovalo se, že příspěvek se nyní zvyšoval podle počtu dětí, na nějž náleží mateřský příspěvek, a nikoliv podle počtu dětí v péči, výše mateřského příspěvku se nezvyšovala. Pokud žena pečovala o jedno dítě, na nějž náležel mateřský příspěvek a další dvě děti, měla nárok na mateřský příspěvek v částce 800 Kčs.

Poslední novela zákona byla uskutečněna zákonem č. 180/1990 Sb., o změnách předpisů o nemocenském a sociálním zabezpečení a mateřském příspěvku a některých dalších předpisů.⁵⁸ Tato změna již byla prosazena po Sametové revoluci a s ní spojené transformaci společnosti. Stanovila se možnost soudního přezkumu v řízení o přeplatku. Dále došlo ke sjednocení úpravy u výrobních družstev a jednotných zemědělských družstev. Další úpravy vycházely ze změny institucionálního uspořádání státu, především tedy změny okresních národních výborů v okresní úřady, stanovení možnosti úpravy v rámci národních rad obou republik a zániku Revolučního odborového hnutí jakožto jednotného odborového hnutí, jež bylo pod vlivem státu.

Mateřský příspěvek byl dávkou nemocenského pojištění, byl však ovlivněn velmi širokým pohledem na osoby, které byly na nemocenském pojištění účastny. Je však nutné uvést, že náklady na dávku nebyly hrazeny z nemocenského pojištění, ale hradil je stát. Délka čerpání dávky se postupně prodlužovala z jednoho roku na tři léta. Během dvaceti let došlo pouze jednou k valorizaci dávky, přičemž bylo zpřísněno určování, v jaké výši má být dávka přiznána. Výše dávky byla ovlivňována počtem dětí, o které žena pečovala. Dávka byla původně cílena pouze na ženy a až novelizací bylo za určitých okolností možno, aby ho čerpal muž, vždy však nikoliv jako možnost dohody manželů, ale z důvodu, že žena nemohla o děti pečovat. Dávka na rodinu především hleděla především přes uzavřené manželství, kdy nesezdané soužití si nemohlo nárokovat výhody pro manžele. Mateřský příspěvek byl prostředkem pro zajištění příjmů

⁵⁷ Zákon č. 50/1987 Sb. o změnách zákona o mateřském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-9]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-50>

⁵⁸ Zákon č. 180/1990 Sb. o změnách předpisů o nemocenském a sociálním zabezpečení a mateřském příspěvku a některých dalších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-180/zneni-0>

ženy před nástupem dítěte do předškolního vzdělávání, nikoliv pro umožnění alternativy domácí výchovy. Dávka také přímo vylučovala možnost jejich příjemců vykonávat výdělečnou činnost.

Mateřský příspěvek byl součástí populační politiky, která se v Československu prosazovala od 70. let. Její součástí bylo zvýšení přídavků na dítě. Stát taktéž v té době začal řešit bytovou situaci stavbou panelových sídlišť, čímž reagoval i na poptávku mladých rodin po vlastním bydlení. Přitom je podporoval i systémem novomanželských půjček, u které i skrze státní příspěvek při narození dítěte snižoval dlužnou částku. U žen došlo k prodloužení mateřské dovolené a byly zavedeny vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a peněžitá pomoc v mateřství. Stejně jako mateřský příspěvek byla ženám z nemocenského pojištění poskytována podpora při narození dítěte, jednalo se o předchůdce současné dávky porodné. Tato podpora měla za výsledek nárůst porodnosti vyjádřené v úhrnné plodnosti z čísel pod hranicí 2 na 2,45. „*Zmíněný demografický úspěch ovšem platí jen pro první polovinu normalizační éry. Během 80. let došlo k poklesu úhrnné plodnosti pod hranici 2.*“⁵⁹ Jedním z důležitých důvodů nárůstu porodnosti v 70. letech navíc bylo i zakládání rodin silnými poválečnými ročníky.

2.2. Rodičovský příspěvek

V září roku 1990 byl mateřský příspěvek zrušen a tato dávka byla nahrazena rodičovským příspěvkem. Stalo se tak zákonem č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku.⁶⁰ V průběhu transformace společnosti docházelo k rozsáhlým reformám, které měly převést společnost nejen k demokracii, ale také k tržnímu hospodářství. K jeho zavedení se v knize Sociální stát v Československu uvádí, že podpora „*pro rodiče do 3 let se osvědčila, vyřadila je tak z trhu práce a pomohla mladým rodinám důstojněji snášet obtíže plynoucí z častější nezaměstnanosti a chudoby.*“⁶¹

„*Ke zlepšení podmínek rodin pečujících o malé děti se poskytuje jako státní dávka rodičovský příspěvek,*“⁶² je uvedeno v ustanovení § 1 zákona o rodičovském příspěvku. Účelem dávky tedy bylo zlepšování sociální situace rodinám, které pečovaly o malé děti. Doba čerpání byla stanovena do tří let dítěte, u dětí dlouhodobě těžce zdravotně postižených či vyžadujících mimořádnou zvláštní péči se mohla prodloužit na sedm let. Podmínka trvalého pobytu na území Československa byla stanovena jak pro dítě, tak pro rodiče, zmizela tedy podmínka státního občanství a příspěvek

⁵⁹ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně – institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8. s 362

⁶⁰ Zákon č. 382/1990 Sb. o rodičovském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-382/zneni-0>

⁶¹ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně – institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8. s 362

⁶² § 1 zákona č. 382/1990 Sb. o rodičovském příspěvku

mohl být poskytován i rodinám s cizí státní příslušností, ale dávka se nevyplácela do ciziny. Zachoval se i nárok osoby, které bylo dítě svěřeno do péče nahrazující péči rodičů. Příspěvek je koncipován tak, že o něj může žádat rodič, a na rozdíl od mateřského příspěvku nepředpokládá prioritně péči matky. Příspěvek se vyplácel pouze rodičům, kteří neměli příjem z výdělečné činnosti, jež byla povolena pouze dvě hodiny denně, či měli příjem před zdaněním ve výši 800 Kčs měsíčně, nebo „*nepobírá peněžité dávky nemocenského zabezpečení nahrazující příjem z výdělečné činnosti, příspěvek před nástupem do zaměstnání nebo příspěvky náležející občanům se změněnou pracovní schopností v době jejich pracovní rehabilitace, pokud se v následujících ustanoveních nestanoví jinak*“.⁶³ Pokud by rodič měl nárok na výše uvedené sociální dávky, avšak získal je v nižší částce než rodičovský příspěvek, náležel by mu doplatek rozdílu mezi příspěvkem a dávkami. Pro osamělé rodiče tato podmínka neplatila, ale péče o dítě nemohla být zajištěna v jeslích nebo mateřské školce. Zákon považoval za řádnou celodenní osobní péči i péči rodičů, žáků a studentů, avšak ani ti nesměli umístit dítě do předškolních zařízení. Pokud by rodič nebo dítě byli ze zdravotních důvodů umístěni v ústavním ošetřování, po třech měsících nárok na příspěvek zanikal, což bylo převzato z úpravy mateřského příspěvku. Zákon stanovoval, že nedohodnou-li se rodiče na čerpání dávky, „*náleží příspěvek přednostně v pořadí matka, otec, jiná žena*“.⁶⁴ Dávka měla stanovenou jednotnou výši 900 Kčs, pokud by nebyl nárok na celý měsíc, tak 30 Kčs za den, přičemž se dávka vyplácela měsíc pozadu. Nárok na dávku se uplatňoval u různých institucí, a to podle toho, zda byl daný rodič nemocensky pojištěn či byl zaměstnaným členem jednotného zemědělského družstva, nebo příslušníkem bezpečnostních sborů. Zákon také obsahoval valorizační zmocnění vlády, pokud by došlo k růstu mezd o více než 5 %.

Rodičovský příspěvek byl více plošnou dávkou než mateřský příspěvek, jelikož byl dávkou patřící mezi dávky sociální podpory, a nikoliv dávky nemocenského pojištění. Rodičovský příspěvek nebyl dávkou především cílenou na matku dítěte, ale dával možnost volby mezi rodiči, kdo dávku uplatní. Výrazný vliv na dávku měly změny během transformace společnosti, kdy se zvyšoval význam, který společnost přikládala péči rodičů během prvních let života dítěte. Rodičovský příspěvek, stejně jako předtím mateřský příspěvek, vykládal pojem celodenní řádná osobní péče jako péče, kterou poskytuje příjemce dávky, pouze v zákonem privilegovaných skutečnostech může danou péči zajistit jiná osoba. Vyloučena však byla možnost použít možnost souběžné návštěvy dítěte v předškolním zařízení.

⁶³ § 3 odst. 1 zákona č. 382/1990 Sb. o rodičovském příspěvku

⁶⁴ § 6 zákona č. 382/1990 Sb. o rodičovském příspěvku

První novelizace zákona o rodičovském příspěvku byla provedena zákonem č. 117/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku⁶⁵. Tato novela reagovala na změny, které proběhly v dalších zákonech, jako bylo přejmenování Sboru národní bezpečnosti na policii, či změny v rámci systému nemocenského pojištění a vyplácení podpor v nezaměstnanosti. Došlo také ke zvýšení rodičovského příspěvku na 1200,- Kčs za měsíc a u částky vyplácené po dnech na 40 Kčs. Vzhledem ke zvyšující se inflaci také příjem slučitelný s nárokem na dávku vzrostl na 1000 Kčs. Rovněž byla změněna formulace u zmocnění vlády pro zvýšení částky zavedením pojmu průměrná mzda, vůči jejímuž růstu o 5 % mohla vláda valorizovat rodičovský příspěvek. První novelizace tedy byla novelou spíše technickou, reakcí na novelizaci ostatních zákonů a valorizací dávky.

Vláda po dobu platnosti zákona o rodičovském příspěvku provedla tři valorizace rodičovského příspěvku. Všechny tyto valorizace byly provedeny nařízením vlády. V roce 1993 byly schváleny dvě valorizace, první provedená nařízením vlády č. 154/1993 Sb., o zvýšení některých sociálních dávek.⁶⁶ Rodičovský příspěvek vzrostl na 1360 Kč měsíční dávka a denní dávka na 45 Kč. Druhá valorizace účinná od 1. února 1994 byla provedena nařízením vlády č. 336/1993 Sb., kterým se zvyšují částky životního minima a některé sociální dávky.⁶⁷ Měsíční výše dávky jí byla zvýšena na 1500 Kč, denní na 50 Kč, došlo jí také na zvýšení příjmu, který může mít příjemce dávky z výdělečné činnosti, na 1800 Kč měsíčně před zdaněním. Poslední valorizace dávky byla provedena nařízením vlády č. 143/1994 Sb., o zvýšení rodičovského příspěvku a podpory při narození dítěte.⁶⁸ Zde došlo ke zvýšení na částku 1740 Kč měsíčně a 58 Kč, pokud by dávka byla stanovena na jednotlivé dny.

Zákon o rodičovském příspěvku po dobu svojí platnosti byl stabilní normou, novelizace, které proběhly, se týkaly především valorizace výše dávky, která se po dobu jeho platnosti zvýšila z 900 na 1740 korun. Za celodenní řádnou a osobní péči se považovala péče, kterou prováděl osobně příjemce dávky, a pouze v zákonem stanovených případech jí mohla vykonávat jiná osoba. Dítě nemohlo po dobu čerpání rodičovského příspěvku navštěvovat předškolní zařízení. Dávka mohla být na jedno dítě čerpána po dobu tří let a výše dávky byla stejná pro všechny příjemce.

⁶⁵ Zákon č. 117/1992 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-117>

⁶⁶ Nařízení vlády č. 154/1993 Sb. o zvýšení některých sociálních dávek. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-154/zneni-19930527>

⁶⁷ Nařízení vlády č. 336/1993 Sb., kterým se zvyšují částky životního minima a některé sociální dávky. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-336>

⁶⁸ Nařízení vlády č. 143/1994 Sb. o zvýšení rodičovského příspěvku a podpory při narození dítěte. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-143>

2.3. Rodičovský příspěvek jako dávka státní sociální podpory

S rozvojem sociálního státu v České republice došlo k úpravě sociálního systému. Byl přijat zákon č. 117/1995. Sb. o státní sociální podpoře⁶⁹. Tento zákon provedl sjednocení části dávek, které stát vyplácí, pod jednu právní úpravu. Touto úpravou vznikla státní sociální podpora jako druhý pilíř českého sociálního systému. Kromě rodičovského příspěvku upravovala zaopatřovací příspěvek, dávky pěstounské péče, porodné a pohřebné z dávek netestovaných, v rámci testovaných dávek přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení a příspěvek na dopravu.

„Zavedení státní sociální podpory bylo administrativně i finančně velice náročné.“⁷⁰ Vznikla struktura kontaktních pracovišť provádějících tento zákon. Poprvé se v českém právním systému objevilo rozdělení na testované a netestované sociální dávky, přičemž rodičovský příspěvek patří mezi dávky netestované. Došlo tak k vytvoření druhého pilíře českého sociálního zabezpečení vedle existujícího sociálního pojištění a sociální pomoci upravené dávkami v hmotné nouzi vzniklými v roce 2006.

Rodičovský příspěvek příslušel rodiči, jenž pečuje o dítě osobně, celodenně a řádně. Délka možného čerpání rodičovského příspěvku byla stanovena na čtyři roky nebo do sedmi let u dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého. Žadatel nesměl mít příjem z výdělečné činnosti více než dvě hodiny denně, pokud jeho příjem nepřesahoval 1200 Kč po odečtení daní a sociálních odvodů, dále nesměl pobírat *„peněžité dávky nemocenského pojištění (péče) nahrazující příjem z této výdělečné činnosti, hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání nebo příspěvky náležející občanům se změněnou pracovní schopností v době jejich pracovní rehabilitace.“⁷¹*

Rodičem byla také osoba, která převzala dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů. *„Za dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů se považuje dítě osvojené, dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě, jehož rodič zemřel, a dítě manžela.“⁷²* Podmínka celodenní řádné péče o dítě byla splněna, pokud dítě nebylo umístěno v předškolních zařízeních. Pouze v uvedených případech, jako byla povolená výdělečná činnost nebo školní docházka, mohl rodič zajistit péči jinou osobou. U zdravotně postižených dětí se připouštěla

⁶⁹ Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117/zneni-0>

⁷⁰ KOLDÍNSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H.Beck, 2018. Academia iuris (C.H.Beck). ISBN 978-80-7400-692-0. s. 200

⁷¹ § 30 odst. 2 Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

⁷² § 31 odst. 1 Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

návštěva rehabilitačního zařízení a u dlouhodobě těžce zdravotně postižených dětí i návštěva předškolního zařízení, pokud nebyla delší než čtyři hodiny denně.

Výše rodičovského příspěvku byla součinem „částky na osobní potřeby rodiče, který má na rodičovský příspěvek nárok, a koeficientu 1,10.“⁷³ Částka na osobní potřebu byla definována jako „potřebnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb“⁷⁴ a v roce 1995 činila 1200 Kč⁷⁵. Pokud by daná osoba měla nárok na dávky vylučující vyplácení rodičovské příspěvku, ale ty byly v nižší hodnotě, než by byl rodičovský příspěvek, měl daný rodič nárok na rodičovský příspěvek v hodnotě rozdílu mezi dávkami.

Nová zákonná úprava prodloužila délku, po kterou je možné čerpat rodičovský příspěvek, zároveň však došlo ke snížení měsíční částky, která náležela za řádnou celodenní péči o dítě. Rodičovský příspěvek vylučoval návštěvu dítěte v předškolních zařízeních, s výjimkou těžce zdravotně postižených dětí. Rodič pobírající dávku musel o dítě pečovat osobně.

Rodičovský příspěvek byl upraven v rámci zákona č. 242/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění některých dalších zákonů⁷⁶. Zákon upravil podmínky pro nárok na rodičovský příspěvek. To bylo také ovlivněno novou definicí výdělečné činnosti pro státní sociální podporu. U samostatně výdělečných osob se nárok na dávku zúčtoval každý kalendářní rok, přičemž nárok mohl vzniknout pouze za kalendářní měsíce, kdy byl příjem nižší než částka osobní potřeby rodiče. Předškolní zařízení mohlo dítě navštěvovat po tři kalendářní dny v kalendářním měsíci, byla zachována možnost čtyř hodin denně, pokud děti měly zdravotní postižení. Při výdělečné činnosti a studiu mohl rodič zajistit péči jinou zletilou osobou. Upravil se nárok na vznik rodičovského příspěvku v průběhu měsíce, kdy skončilo pobírání peněžité pomoci v mateřství.

V roce 2000 došlo k další změně rodičovského příspěvku, především v oblasti nároku na rodičovský příspěvek. Zákonem č. 155/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony⁷⁷, se doplnila neexistence nároku, pokud by druhý z rodičů měl nárok na peněžitou pomoc v mateřství v daném kalendářním měsíci. Zákon č. 492/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění

⁷³ § 32 odst. 1 Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

⁷⁴ § 8 odst. 1 Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

⁷⁵ § 3 odst. 2 písm. e) Zákon č. 463/1991 Sb. o životním minimu. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-463/zneni-0>

⁷⁶ Zákon č. 242/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění některých dalších zákonů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-242>

⁷⁷ Zákon č. 155/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-5]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-155>

pozdějších předpisů, a některé další zákony,⁷⁸ změnil nárok na vyplácení u osob, které byly při pobírání rodičovského příspěvku samostatně výdělečně činné, což bylo ovlivněno změnami v placení daní samostatně výdělečných osob, včetně zavedení paušální daně.

Zákon č. 271/2001 sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,⁷⁹ zvedl možnost výdělku samostatně výdělečných osob na 1,5násobku částky na osobní potřebu po odečtení povinných odvodů. Dále se povolená doba pobytu dítěte v předškolním zařízení zvýšila na pět kalendářních dnů.

Rodičovský příspěvek jako dávku státní sociální podpory ovlivňovala i změna státní správy, které proběhla po roce 2000, kdy byly zrušeny okresy a okresní úřady. Došlo k přenesení této působnosti na obce s rozšířenou působností, což bylo provedeno zákonem č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů.⁸⁰

Novelou 125/2003 Sb. se upravil zánik dávky při vzniku příspěvku na péči o osobu blízkou nebo jinou osobu. Zákon tak postihoval souběh pečujících sociálních dávek.⁸¹

Postupující reforma státní správy na přelomu tisíciletí zasáhla zákon č. 453/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony⁸², a to převedením většiny působnosti dávek státní sociální podpory na úřady práce. Pouze na území hlavního města Prahy vykonávaly státní správu v oblasti sociální podpory určené úřady městské části.

Rodičovský příspěvek byl zvýšen zákonem č. 237/2004 Sb., kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření a mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 479/2003 Sb., a zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů⁸³, kdy došlo k růstu koeficientu částky na osobní potřebu rodiče na výši 1,5.

⁷⁸ Zákon č. 492/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-5]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-492>

⁷⁹ Zákon č. 271/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-5]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-271>

⁸⁰ Zákon č. 320/2002 Sb. o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-5]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-320>

⁸¹ Zákon č. 125/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-125>

⁸² Zákon č. 453/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-453>

⁸³ Zákon, kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření a mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 479/2003 Sb., a zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-237>

Zákon č. 204/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů,⁸⁴ stanovil rozdíl v rámci celodenní řádné péče o dítě podle věku dítěte. Do věku 3 let mohlo navštěvovat předškolní vzdělávací zařízení nejvýše 5 kalendářních dní v měsíci, přičemž to bylo splněno při návštěvě v zařízení. U dětí starších 3 let byla celodenní řádná péče o dítě splněna, pokud dítě předškolní zařízení nenavštěvovalo více než čtyři hodiny denně.

Koordinace systémů sociálního zabezpečení v rámci EU byla do zákona o státní sociální podpoře upravena zákonem č. 113/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů,⁸⁵ kdy do zákona přibyly odkazy na příslušná nařízení EU.

Při souběhu příspěvku na péči a rodičovského příspěvku bylo zákonem č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách,⁸⁶ stanoveno, že od druhého stupně závislosti se vyplácí pouze příspěvek na péči. To bylo následně upraveno zákonem č. 585/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce, zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č. 165/2006 Sb., a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů⁸⁷, jenž při souběhu těchto dávek stanovil nárok na polovinu výše rodičovského příspěvku.

⁸⁴ Zákon č. 204/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-204>

⁸⁵ Zákon č. 113/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-113>

⁸⁶ Zákon č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-7-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-109>

⁸⁷ Zákon č. 585/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce, zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č. 165/2006 Sb., a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-585>

Další zvýšení rodičovského příspěvku bylo prosazeno zákonem č. 112/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi⁸⁸. Výše se nově stanovovala jako 40% průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře dva roky předtím, než byl rodičovský příspěvek poskytován. Taktéž byl povolen souběh s příspěvkem na péči, pokud byl poskytován na jiné dítě, než na které příslušel rodičovský příspěvek.

Velká změna nastavení rodičovského příspěvku vznikla zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů⁸⁹. Rodičovský příspěvek se stal vícerychlostní dávkou závislou na předcházející výši nároku na peněžitou pomoc v mateřství. Rodičovský příspěvek se vyplácel ve zvýšené variantě 11 400 Kč měsíčně, základní variantě 7 600 Kč měsíčně a snížené variantě 3 800 Kč měsíčně. Na zvýšenou výměru měl nárok rodič, jemuž vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství ve výši nejméně 380 Kč za kalendářní den, a to do věku dvou let dítěte. Základní výměra byla do věku 21 měsíců při nesplnění podmínek pro zvýšenou výměru. Snížená výměra se vyplácela ve věku dítěte od 21 měsíců do 4 let. Rodič mohl provádět volbu mezi výměrami u zvýšené výměry do 22. týdne života (31. týdne u vícerychlostní), u základní výměry mohl rodič, kterému vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství, zvolit vyplácení do věku 3 let dítěte. U zvýšené výměry tedy rodičovský příspěvek zanikal ve dvou letech dítěte, u základní ve 3 letech dítěte, přičemž zde mohl po věku 21 měsíců klesnout na sníženou výměru, která se vyplácela do čtyř let věku dítěte. V rámci rodičovského příspěvku tak vznikla možnost rychleji ho vyčerpat, přičemž tato možnost byla stanovena u rodičů s vyššími příjmy. Nebyla možnost změnit uplatněnou volbu, a to ani při změně rodiče, který by dítě po změně volby přijal do péče. U dětí dlouhodobě zdravotně postižených byl příspěvek vyplácen v základní výměře do věku 7 let. Upravena byla také celodenní řádná péče o dítě nad věk tří let, a to stanovením možnosti navštěvovat předškolní zařízení buď 4 hodiny denně, nebo pět kalendářních dnů. Prosazená změna rodičovského příspěvku značně umožňovala rychlejší návrat matek do zaměstnání prosazením a preferencí možnosti vyčerpání rodičovského příspěvku do věku dvou či tří let dítěte. Problémem tohoto nastavení však byla nemožnost měnit již provedené volby výměry rodičovského příspěvku.

⁸⁸ Zákon č. 112/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-112>

⁸⁹ Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-261>

Zákon č. 239/2008 Sb., kterým se mění některé zákony související s registrovaným partnerstvím,⁹⁰ stanovil jako společně posuzované osoby u rodičovského příspěvku i registrované partnery.

Změna v rámci státních úřadů, které administrují dávky státní sociální podpory, byla dokončena zákonem č. 414/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů⁹¹, kdy byly přerazeny do působnosti úřadů práce i na území hlavního města Prahy. Dále tímto zákonem došlo ke změně rodičovského příspěvku u dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého, kdy u dětí, kterým nenáležel zároveň příspěvek na péči, vznikl nárok na rodičovský příspěvek ve snížené výměře od 7 do 15 let věku dítěte. V těchto případech se tak rodičovský příspěvek stal dávkou nahrazující nepřiznaný příspěvek na péči, a nikoliv už dávkou pro péči o dítě v raných fázích života. Nižší výměra byla stanovena na částku 3000 Kč měsíčně. Zároveň byl v případě rodičovského příspěvku v nižší výměře umožněn souběh s jiným rodičovským příspěvkem, čímž byla narušena skutečnost, že se přiznává pro nejmladší dítě v rodině.

Zákon č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí,⁹² zkrátil období, kdy šlo provést volbu zvýšené a snížené výměry, na 9 měsíců místo 21 měsíců. Touto změnou došlo ke snížení nákladů na rodičovský příspěvek, jelikož se prodloužila doba, kdy byly vypláceny základní a snížené výměry. Jednalo se o reakci na hospodářskou krizi, která probíhala od roku 2008 a byla spojena s obavami ohledně rozpočtových schodků.

Přesun dávek státní sociální podpory plně do agendy státu, jak odpovídá jejich názvu, byl dokončen zákonem č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů⁹³. Tímto zákonem bylo zajišťování dávek státní sociální podpory přeneseno pouze na Úřad práce České republiky, konkrétně na jeho krajské pobočky, a byl ukončen výkon přenesené působnosti krajských úřadů a Magistrátu hlavního města Prahy. Toto přenesení vyplácení dávek na stát bylo MPSV plánováno dlouhodobě. Nejprve však došlo k přenesení správy na okresní úřady a posléze po jejich zrušení na obce. „*Od roku 1990 bylo na MPSV vypracováno celkem*

⁹⁰ Zákon č. 239/2008 Sb., kterým se mění některé zákony související s registrovaným partnerstvím. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-239>

⁹¹ Zákon č. 414/2008 Sb. kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-414>

⁹² Zákon č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-347/zneni-20110101>

⁹³ Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-73>

5 návrhů na vytvoření „státního sociálního úřadu“ a od prvního alternativního návrhu v roce 1992 do realizace této myšlenky bylo třeba 20 let.⁹⁴ Je potřeba uvést že spojení nepojistných sociálních dávek do jednoho úřadu s agendou zaměstnanosti sice vede k úsporám na úseku řízení tohoto úřadu, ale toto spojení není plně propojeno ve službách klientům. Organizačně se úřad dělí na agendu nezaměstnanosti, agendu státní sociální podpory a pěstounských dávek, agendu hmotné nouze a agendu příspěvku na péči, přičemž každá tato agenda má vlastní oddělení. Klienti tak pro každou z těchto oblastí přicházejí do kontaktu s více referenty, kteří nemají přístup do ostatních agend, což vede k vícenásobnému dokládání stejných skutečností, z tohoto důvodu by případné zvažované zřízení státního sociálního úřadu nemělo na klienty žádný vliv.

Zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony⁹⁵, změnil systém rodičovského příspěvku a zavedl současnou podobu fungování dávky. Došlo k opuštění tří stanovených výměr rodičovského příspěvku. Stanovuje se částka 220 000 Kč jakožto celková částka, na kterou má rodič pečující o nejmladší dítě v rodině do čtyř let věku nárok. Rodič si podle svého denního vyměřovacího základu či vyměřovacího základu druhého rodiče zvolil výši částku dávky. Pokud by 30násobek denního vyměřovacího základu byl vyšší než 7600 Kč, mohl volit do výše této částky, nebyla-li vyšší než 11 500 Kč, což byla maximální měsíční výše rodičovského příspěvku. V případě, kdy denní vyměřovací základ nepřevyšoval 7600 Kč, mohl si rodič zvolit výši rodičovského příspěvku až do výše této částky. Pokud by ani jeden z rodičů neměl denní vyměřovací základ, mohl prvních 9 měsíců čerpat rodičovský příspěvek ve výši 7600 Kč, následně se snižoval na výši 3800 Kč do čtyř let věku dítěte, v tomto případě nebylo možné uskutečnit volbu změny výše a rodičovský příspěvek se vyplácel do věku čtyř letu dítěte, přičemž u rodičů s denním vyměřovacím základem mohl být rodičovský příspěvek vyčerpan rychleji. Změnu výše mohl uskutečnit rodič, který byl příjemcem dávky, a to pouze jednou za tři kalendářní měsíce. Další změnou bylo stanovení toho, že rodičovský příspěvek nevzniká při přiznání příspěvku na péči. Upravil se také význam pojmu osobní celodenní péče o dítě, ta se považovala za splněnou, pokud dítě do dvou let věku nenavštěvovalo předškolní zařízení v rozsahu větším než 46 hodin, u dětí navštěvujících

⁹⁴ PRUŠA, Ladislav, Petr VÍŠEK, a Robert JAHODA. *Alchymie nepojistných sociálních dávek*. Praha: Wolters Kluwert, 2014. ISBN 978-80.7478-528-3. s. 150

⁹⁵ Zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-366>

předškolní zařízení zaměřené na tělesně postižené děti po dobu 4 hodin denně a u dětí zdravotně postižených 6 hodin denně. Děti rodičů ve III. a IV. stupni závislosti na jiné osobě mohly předškolní zařízení navštěvovat po dobu 4 hodin denně. V případech péče jiné dospělé osoby byla osobní celodenní péče taktéž naplněna. Pro děti starší dvou let se docházka dětí do předškolních zařízení nesleduje. Zákon také stanovil také povinnost bydliště na území Česka pro oprávněnou osobu i dítě zakládající nárok na rodičovský příspěvek. Tato změna „je odůvodněna nešvary občanů České republiky“.⁹⁶ Došlo tak k zabránění čerpání dávky, pokud by dítě či oprávněná osoba měli bydliště mimo území České republiky.

Další změna byla prosazena zákonem č. 200/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony⁹⁷, jenž upravil možnost měsíční částky rodičovského příspěvku. Zrušila se maximální výše rodičovského příspěvku ve výši 11 500 Kč při zachování možnosti maximální částky ve výši 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu. U rodičů, kteří neměli denní vyměřovací základ či by u nich výše 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu nedosahovala částky 7 600 Kč, byla stanovena možnost si určit výši měsíční částky až 7 600 Kč. Zároveň pro rodiče vícerčat byla stanovena celková částka ve výši 330 000, přičemž možnosti zvolené měsíční částky byly zvýšeny na 1,5násobek jejich nároku. Dále bylo upraveno, že náleží-li do příštího měsíce výplaty nižší částka, než je částka zvolená, a tím dojde k výplatě celkové částky, bude zbývající částka vyplacena v daném měsíci. V rámci koordinace rodičovských příspěvků bylo stanoveno, že částka vyplacená v jiném státě se odečítá od celkové částky. Nárok na rodičovský příspěvek také ztratili pěstouni na přechodnou dobu.

Zákon č. 363/2019 Sb. kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů,⁹⁸ je poslední změnou rodičovského příspěvku. Celková výše rodičovského příspěvku se zvýšila na 300 000 Kč, u vícerčat na 450 000 Kč. Částka, již lze zvolit bez vyššího 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu, vzrostla na 10 000 Kč. Byla nastavena možnost odstranit tvrdost zákona při úmrtí jednoho z vícerčat rozhodnutím ministra práce a sociálních věcí. Možnost pobytu dítěte do dvou let v předškolním zařízení při plnění osobní celodenní řádné péče o dítě byla zvednuta na 92 hodin měsíčně.

⁹⁶ ŠTEFKO, Martin a Kristina KOLDINSKÁ. *Sociální práva cizinců*. V Praze: C.H.BECK, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-464-3. s. 259

⁹⁷ Zákon č. 200/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-200>

⁹⁸ Zákon č. 363/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-363>

Poslední změna rodičovského příspěvku byla uskutečněna zákonem č. 285/2021 Sb.⁹⁹ a týkala se nevyplacené částky rodičovského příspěvku z důvodu narození nového dítěte. Do této úpravy docházelo k zániku nároku na rodičovský příspěvek na dítě, jež nyní již nebylo nejmladší, a vzniku nároku na nejmladší dítě. Po této změně rodiči dítěte, lze-li alespoň jednomu z rodičů stanovit denní vyměřovací základ či jeden z nich je osobou samostatně výdělečně činnou pro účely důchodového pojištění, vzniká nárok na jednorázovou výplatu částky zbývající z celkové částky rodičovského příspěvku. Dále došlo ke změně místní příslušnosti Úřadu práce, kdy se rozhodujícím stalo bydliště osoby, a nikoliv místo trvalého pobytu.

V rámci vývoje rodičovského příspěvku došlo k několika změnám organizace dávky. Nejprve ji organizoval stát v rámci okresních úřadů, po jejich zániku přešla tato povinnost v rámci přenesené působnosti na obce s rozšířenou působností. V roce 2004 byla vyjma Prahy přenesena působnost na úřady práce, které byly v té době organizovány na krajském systému. V Praze ji do roku 2009 organizovaly úřady městských částí, pak ji převzal také úřad práce. V roce 2011 vznikl Úřad práce České republiky jako jednotná organizace, do jehož úkolů patří i výplata nepojistných sociálních dávek. Administrace rodičovského příspěvku byla původně svěřena do rukou státních úřadů, následně přešla na obce s rozšířenou působností, aby se poté vrátila zpět pod státní úřad. Právě období přechodu pod obce je důvodem, proč není pro nepojistné sociální dávky zřízen vlastní úřad, ačkoliv jejich vyplácení tvoří většinu výdajů Úřadu práce České republiky. Zatímco dávky v nezaměstnanosti činily v roce 2020 10 525 mil. Kč, jen rodičovský příspěvek byl v roce 2020 vyplacen ve výši 38 530 mil Kč, celkově na dávky státní sociální podpory bylo vyplaceno 47 738,5 mil Kč. Celkově na nepojistné sociální dávky, kam kromě dávek státní sociální podpory patří pěstounské dávky, dávky v hmotné nouzi, dávky zdravotně postižených a příspěvek na péči, bylo vyplaceno 93 124,7 mil. Kč. Dávky v nezaměstnanosti činí pouze 11 % těchto nákladů.¹⁰⁰

Ve vývoji rodičovského příspěvku můžeme hovořit o třech způsobech. První z nich existoval od přijetí zákona o nabytí účinnosti 1. 10. 1995. Druhý nabyl účinnosti od 1. ledna 2008, byl prosazen zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Poslední velká změna platí ode dne 1. ledna 2012, kdy nabyl účinnosti zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb.,

⁹⁹ Zákon č. 285/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-9-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-285>

¹⁰⁰ Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2020. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1423862/Informace+o+vyplacen%C3%BDch+d%C3%A1vk%C3%A1ch+v+prosinci+2020.pdf/0c00834b-3fea-94e1-8d86-9a2f61f50856>

o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, který platí v novelizované podobě dodnes. Každý z návrhů přiznával rodičovský příspěvek rodiči, který osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, ač se význam tohoto pojmu postupem času měnil a za splnění určitých podmínek umožňoval návštěvu dítěte předškolního zařízení. Rodičovský příspěvek byl vždy rodině vyplácen jen jeden, a to na nejmladší dítě, jedinou výjimkou byla možnost, aby byl pobírán jako náhrada za příspěvek na péči. Původně nebylo možné, aby rodič při pobírání příspěvku vykonával výdělečnou činnost, avšak tato podmínka se změnila. Každá z verzí se lišila určováním výše dávky. Nejprve se vypočítával ze součinu částky na osobní potřeby rodiče a koeficientu 1,10 a byl rovný pro každého rodiče. Od změny z roku 2005 se rozhodující pro výši rodičovského příspěvku stala účast na nemocenském pojištění, když se podle této částky určoval nárok na zvýšenou, základní a sníženou výměru. Zde docházelo nejen k zvýhodnění rodin, kde se vyskytoval vyměřovací základ, přičemž nemusel vzniknout rodiči, který příspěvek čerpal, ale mohl vzniknout i druhému rodiči. Změna od roku 2008 stanovila jednotnou částku rodičovského příspěvku ve výši 220 000 Kč a umožnila flexibilnější možnost čerpání dávky v závislosti na výši denního vyměřovacího základu. Tato změna zavedla do možností čerpání rodičovského příspěvku značnou flexibilitu, která rodinám umožňuje nastavit si rychlost pobírání rodičovského příspěvku. Po celou dobu trvání rodičovského příspěvku platí jeho neslučitelnost s peněžitou pomocí v mateřství, dávkou nemocenského pojištění.

Celkový vývoj rodičovského příspěvku vede k větší flexibilitě v rámci této dávky a postupnému oslabování nastavení toho, že rodičovský příspěvek je dávka vyplácena za osobní péči o dítě a slouží jako náhrada příjmu. V rámci novelizací této dávky se umožnila návštěva dítěte v předškolním zařízení po dosažení věku dvou let dítěte či s omezeními délky návštěvy po celou dobu čerpání. Výplata rodičovského příspěvku není v současné době limitována omezením výdělečné činnosti, neslouží jako náhrada příjmu, jelikož rodič může pokračovat ve výkonu výdělečné činnosti s omezenou návštěvou dítěte v předškolním zařízení, kterou je však možné nahradit péčí jiné osoby. Další zvolněním podmínek je i nová výplata zbývající částky z celkové částky rodičovského příspěvku pro vybranou skupinu rodičů po narození nového dítěte.

3. Rodičovský příspěvek a koordinace systému sociálního zabezpečení v rámci EU

České republice plynou z jejího členství v Evropské unii (EU) závazky spojené s prosazováním čtyř svobod: volného pohybu zboží, volného pohybu služeb, volného pohybu kapitálu a volného pohybu osob. Tyto čtyři svobody jsou základem integrace v rámci EU. Rodičovský příspěvek jako sociální dávka spadá pod pravidla omezující volný pohyb osob. „Z územního hlediska se koordinace sociálního zabezpečení vztahuje na všechny členské státy EU, dále pak na Norsko, Island a Lichtenštejnsko, které patří do Evropského hospodářského prostoru, a v neposlední řadě i na Švýcarsko.“¹⁰¹

Občané EU mají podle čl. 20 bodu 2) písm. a) Smlouvy o fungování Evropské unie „právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států“¹⁰². S právem pohybovat se a pobývat na území členských států je spojeno právo na volný pohyb pracovníků, které je vymezeno v článku 45 Smlouvy o fungování Evropské unie. V bodu 2 je stanoven rozsah volného pohybu pracovníků: „zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky“¹⁰³. Občané členských států EU se tedy mohou s výjimkou části míst ve veřejném sektoru ucházet o zaměstnání v jiných členských státech za stejných podmínek jako jeho občané. Pro rodičovský příspěvek jako sociální dávku je důležitý článek 48 Smlouvy o fungování Evropské unie, jenž stanovuje pravomoc EU na koordinaci systému sociálního zabezpečení v rámci zajišťování volného pohybu pracovníků, a to pomocí „započtení všech dob získaných podle různých vnitrostátních právních předpisů pro účely vzniku a zachování nároků na dávky, jakož i pro výpočet jejich výše“¹⁰⁴ a „vyplácení dávek osobám s bydlištěm na území členských států“¹⁰⁵. Je stanoven rovný přístup k vyplácení dávek osobám s bydlištěm na území jednotlivých členských států, tedy nejen pracovníkům, ale i osobám samostatně výdělečně činným a osobám na nich závislým.

Dalším významným dokumentem v oblasti sociálních práv v EU je Listina základních práv Evropské unie¹⁰⁶, jež se ratifikací Lisabonské smlouvy stala součástí primárního práva. Nejsou jí rozšířeny pravomoci Unie vycházející ze Smluv, ale pouze principy již obsažené v judikatuře

¹⁰¹ KOLDINSKÁ, Kristina, Igor TOMEŠ a Filip KŘEPELKA. *Sociální právo EU*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-701-1. s. 159

¹⁰² Smlouva o fungování Evropské unie. EUR-Lex [online]. [cit. 2021-06-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Charta základních práv Evropské unie [online]. *Euroskop.cz*, 2009 [cit. 2021-06-22]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf

soudního dvora.¹⁰⁷ Listina se dělí na sedm kapitol: Důstojnost, Svobody, Rovnost, Solidarita, Občanství, Spravedlnost a Všeobecná ustanovení. Sociální zabezpečení je upraveno v čtvrté kapitole Solidarita hlavně v článku 34. Ten se věnuje sociálnímu zabezpečení a sociální pomoci a dělí se na tři body, přičemž rodičovského příspěvku se týkají první dva, třetí se věnuje sociální pomoci a podpoře bydlení. V bodu 1 se „uznává a respektuje právo na dávky sociálního zabezpečení a na sociální služby zajišťující ochranu pro případy jako je mateřství, pracovní úraz, závislost či stáří, jakož i v případě ztráty zaměstnání, a to v souladu s podmínkami stanovenými právem Evropského společenství a legislativou jednotlivých států a jejím uplatňováním“.¹⁰⁸ V bodu 2 každý, „kdo bydlí nebo se v souladu se zákonem pohybuje uvnitř Unie, má právo na dávky sociálního zabezpečení a sociální výhody vyplývající z právního řádu Evropského společenství a legislativy jednotlivých států a jejího uplatňování.“¹⁰⁹ Je tedy stanoveno právo na sociální dávky, včetně rodičovského příspěvku.

V rámci sekundárního práva je upravena koordinace systémů sociálního zabezpečení v EU pomocí nařízení. Prvním takovým nařízením bylo Nařízení rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství¹¹⁰, na nějž navazovalo Nařízení rady (ES) 1408/71 z 14. června 1971, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství¹¹¹. Toto nařízení bylo zrušeno v roce 2004 novým nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení¹¹². „Všeobecně lze říci, že Nařízení 883/04 představuje ve svém celku určitý posun dopředu a nepochybně reakci na stávající situaci v oblasti sociálního zabezpečení v členských státech. Na druhou stranu je třeba uvést, že např. judikatura ESD nebyla do nového nařízení promítnuta v takové intenzitě, jak se očekávalo, a v některých aspektech nebyl ani dostatečně zohledněn vývoj národních systémů v sociální oblasti.“¹¹³

¹⁰⁷ Listina základních práv EU [online]. Euroskop.cz, 2017 [cit. 2021-06-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Nařízení rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků. *MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR* [online]. [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3468/ehs_1612_68.pdf

¹¹¹ Nařízení rady (ES) 1408/71 z 14. června 1971, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2017-07-11]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A01971R1408-20080707>

¹¹² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2017-07-11]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R0883&qid=1460923397057&from=E>

¹¹³ KOLDINSKÁ, Kristina. Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2007. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7179-622-0

V článku 2 je stanovena osobní působnost nařízení „na státní příslušníky členského státu, osoby bez státní příslušnosti a uprchlíky bydlící v některém členském státě, kteří podléhají nebo podléhali právním předpisům jednoho nebo více členských států, jakož i na jejich rodinné příslušníky a pozůstalé.“¹¹⁴ Věcná působnost je pro rodičovský příspěvek stanovena v článku 3 bod 1. písm. j) na rodinné dávky, jež jsou v nařízení stanoveny v čl. 1 bod 3. písm. z), jimiž se „rozumí všechny věcné nebo peněžité dávky určené k vyrovnání rodinných výdajů, s výjimkou záloh na výživné a zvláštních dávek při narození dítěte a při osvojení dítěte uvedených v příloze I.“¹¹⁵

Podle nařízení mají osoby uvedené v článku 2 nárok na stejné dávky jako státní příslušníci, nelze tedy podle občanství stanovit jinou vyšší dávku. Zároveň však jsou na tyto osoby kladeny stejné povinnosti pro přiznání dávky. Pro rodičovský příspěvek je důležité ustanovení v článku 5: „Jsou-li podle právních předpisů příslušného členského státu pobírání dávek sociálního zabezpečení a jiného příjmu přiznávány určité právní účinky, příslušná ustanovení těchto právních předpisů se použijí také na pobírání rovnocenných dávek získaných podle právních předpisů jiného členského státu a na příjem získaný v jiném členském státě“¹¹⁶, a zároveň „jsou-li podle právních předpisů příslušného členského státu právní účinky připisovány existenci některých skutečností nebo událostí, přihlíží tento členský stát k podobným skutečnostem nebo událostem, které nastaly v kterémkoli členském státě tak, jako by k nim došlo na jeho území.“¹¹⁷ Pro rodičovský příspěvek tedy není důležité, zda žadatel je občanem jiného členského státu či k narození dítěte došlo v jiném členském státě.

Důležité ustanovení v rámci článku 10 stanovuje nepřiznávání dávek „stejněho druhu za jedno a totéž období povinného pojištění“¹¹⁸. Není možné pobírat dva rodičovské příspěvky ve dvou různých státech.

Předchozí pravidla jsou platná pro všechny dávky, na které se vztahuje koordinace systémů sociálního zabezpečení. Pro jednotlivé druhy dávek platí podle nařízení speciální úprava. Pro rodičovský příspěvek jako rodinou dávku platí úprava v Hlavě III kapitole 8. Článek 67 stanovuje rozdíl v rámci přiznávání dávek mezi důchodci a ostatními. „Osoba má nárok na rodinné dávky v souladu s právními předpisy příslušného členského státu, včetně dávek pro rodinné příslušníky, kteří bydlí v jiném členském státě, jako by bydleli v příslušném členském státě. Důchodce však má

¹¹⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2021-06-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R0883&qid=1624795310228&from=EN>

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

*nárok na rodinné dávky v souladu s právními předpisy členského státu příslušného pro poskytování jeho důchodu.*¹¹⁹ V rámci koordinace rodinných dávek je důležité nastavení, v jaké chvíli má vyplácet dávky daný stát, a nikoliv stát jiný, pokud by nárok na dávky vznikl ve více státech, což se u rodičovského příspěvku může stát velmi snadno. Tato pravidla jsou upravena v článku 68. Zde je důležité, zda dávky v souběhu vznikly z více různých či stejných důvodů. Pokud by vznikly z různých důvodů, *„platí toto pořadí přednosti: na prvním místě jsou nároky přiznané z důvodu zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, na druhém místě jsou nároky přiznané z důvodu pobírání důchodu, a nakonec nároky přiznané z důvodu místa bydliště“*¹²⁰. Důvodem vzniku stejně jako u rodičovského příspěvku je tedy osobní celodenní a řádná péče o dítě, jež je nejmladší v rodině. U osob zaměstnaných a samostatně výdělečně činných *„místo bydliště dětí, za předpokladu, že taková činnost je vykonávána, a podpůrně případně nejvyšší dávky poskytované podle kolidujících právních předpisů. Ve druhém případě jsou náklady na dávky rozděleny v souladu s kritérii stanovenými prováděcím nařízením“*¹²¹. Pokud by nároky vznikaly v rámci přiznaného důchodu, *„místo bydliště dětí, je-li dotýčný důchod poskytován podle právních předpisů tohoto státu, a podpůrně případně nejdelší doba pojištění nebo bydlení podle kolidujících právních předpisů“*¹²². Pokud by docházelo k souběhu dávek v rámci rozdílného bydliště dítěte a rodiče, což však v podstatě vylučuje možnost přiznání rodičovského příspěvku, rozhodovalo by bydliště dítěte. Protože rodinné dávky v rámci EU jsou rozdílně vysoké, může docházet k situaci, že bude určena jako přednostní dávka, jež bude nižší než dávky, které by náležely souběžně. Z tohoto důvodu je vyplácen vyrovnávací doplatek, jenž vyplácí rozdíl mezi dávkou přiznanou v primárním státě a dávkou náležející ve státě sekundárním. K tomu by nedošlo, jestliže by daná rodinná dávka náležela dítěti jen z hlediska bydliště. Nařízení upravuje i situaci, kdy je žádost nejprve podána u úřadů jiného členského státu, než je stát primární. Úřad tehdy *„neprodleně postoupí žádost příslušné instituci členského státu, jehož právní předpisy jsou přednostně použitelné, informuje dotýčnou osobu, a aniž jsou dotčena ustanovení prováděcího nařízení o prozatímním přiznání dávek, v případě potřeby poskytne vyrovnávací doplatek“*¹²³, příslušná instituce státu, jenž má primárně vyplácet, *„zachází s touto žádostí tak, jako by byla předložena přímo jí, přičemž se den jejího předložení první instituci považuje za den předložení této žádosti instituci, která má přednost.“*¹²⁴

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibid.

Jednotlivé instituce podle článku 76 si navzájem poskytují informace a správní pomoc. Komunikují přímo mezi sebou i s dotčenými osobami a jejich zástupci. Jednotlivé instituce v rámci koordinace „jednají, jako by šlo o provádění jejich vlastních právních předpisů.“¹²⁵ Instituce si poskytují součinnost i v rámci vymáhání dávek, jež byly poskytnuty neoprávněně. Osobní údaje, jež jsou v rámci tohoto nařízení poskytovány, podléhají ochraně osobních údajů státu, jenž je poskytl.

Zpracování údajů podle tohoto nařízení probíhá přes elektronický systém, k tomuto vytvořený. Tento systém má být podle tohoto nařízení také částečně či plně financován Evropskou komisí.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k Nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení¹²⁶, jak vyplývá z jeho názvu, je prováděcím nařízením nařízení 883/2004. Nařízení upravuje podrobněji podmínky pro výměnu informací mezi institucemi zajišťujícími sociální dávky, a také spolupráci mezi těmito orgány.

Je zde stanovena povinnost institucí poskytovat si všechny údaje pro určení práv a povinností. Údaje se mají předávat buď mezi institucemi, či prostřednictvím styčných míst. Nařízení upravuje situaci, kdy osoba předloží informaci instituci jiného členského státu. V tomto případě si mají informace neprodleně postupovat s datem, kdy byly předloženy. Rozhodným dnem pro počítání lhůt pro projednání žádosti je den, kdy je žádost doručena styčnému místu.

Nařízení předkládá žadatelům povinnost předávat veškeré informace nezbytné pro zjištění situace rozhodné pro určení nároku na dávky. Na tyto informace se vztahuje ochrana osobních údajů podle předpisů jednotlivých členských států. V článku 3 je stanoven postup pro komunikaci institucí s žadatelem. „*Příslušná instituce oznámí žadateli, který má bydliště nebo pobývá v jiném členském státě, své rozhodnutí přímo nebo prostřednictvím styčného místa členského státu bydliště nebo pobytu. Pokud dávky zamítne, uvede rovněž důvod zamítnutí, možnosti a lhůty pro odvolání. Kopie tohoto rozhodnutí se zasílá dalším dotčeným institucím.*“¹²⁷

Článek 4 stanovuje, že jednotlivé instituce mezi sebou komunikují elektronicky, přičemž formu stanovuje správní komise. Dokumenty vydávané jednotlivými institucemi jiného členského státu mají stejné postavení, jako by byly vydány institucí členského státu. V případě pochybností o informacích předávaných mezi dotčenými úřady se úřady obracejí na sebe.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. EUR-lex[online]. [cit. 2021-06-25]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009R0987&qid=1460923397057&from=EN>

¹²⁷ Ibid.

Pokud by existoval spor o použitelnosti právních předpisů, nejprve se poskytují právní předpisy členského státu, kde daná osoba vykonává své zaměstnání, není-li osoba výdělečně činná, pak státu, kde má bydliště. Vykonávala-li výdělečnou činnost ve dvou či více členských státech, pak právní předpisy toho státu, kde bylo požádáno nejdříve. U rodičovského příspěvku by jej u výdělečné činnosti měl vyplácet ten stát, kde je příjemce plátcem sociálního pojištění.

Článek 10 vylučuje souběh dávek z více členských států. U rodičovského příspěvku se ze stanovené částky 300 000 Kč odečte částka, která byla vyplacena v jiném členském státě.

Rodinné dávky jsou v nařízení upraveny v kapitole VI Nařízení. Článek 59 stanovuje, že došlo-li by ke změně pravidel pro poskytování rodinných dávek ovlivňujících nárok na poskytování, ke změně výplaty dojde od začátku nového měsíce. Při konci výplaty dávky uvědomí vyplácející instituce instituci druhého členského státu o této skutečnosti.

Článek 60 upravuje situaci, kdy rodinní příslušníci pobývají v různých členských státech. V těchto situacích se „přihlíží k situaci celé rodiny, jako by se na všechny dotyčné osoby vztahovaly právní předpisy dotčeného členského státu a všechny dotyčné osoby v tomto členském státě měly bydliště, zejména pokud jde o nárok určité osoby na takové dávky. Pokud osoba mající nárok na dávky své právo neuplatní, přihledne příslušná instituce členského státu, jehož právní předpisy jsou použitelné, k žádosti o rodinné dávky podané druhým rodičem či osobou za rodiče považovanou nebo osobou či institucí jednající jako opatrovník dítěte nebo dětí.“¹²⁸ Instituce, jíž je žádost předložena, ji posuzuje podle rodinné situace žadatele, a pokud se považuje za příslušnou, dávku poskytne. Dojde-li k tomu, že existuje nárok v jiném členském státě, který je přednostní, postoupí žádost instituci daného členského státu. Pokud by se u rodinných dávek v rámci rozhodování o primárním státu rozhodovalo podle bydliště, rozhoduje se podle státu bydliště dětí.

Dále do koordinace systému sociálního zabezpečení zasahuje několik nařízení a směrnic rozšiřující okruh osob, pro něž platí. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1231/2010 ze dne 24. listopadu 2010, kterým se rozšiřuje působnost nařízení (ES) č. 883/2004 a nařízení (ES) č. 987/2009 na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti¹²⁹, je takovým příkladem rozšíření působnosti koordinace sociálního zabezpečení. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/98/EU o zvláštním postupu pro přijímání státních příslušníků třetích zemí pro účely vědeckého výzkumu¹³⁰ stanovuje v článku 12 písm. c) rovné zacházení s vědeckými pracovníky ze třetích zemí, kteří jsou držiteli

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1231/2010 ze dne 24. listopadu 2010 [online]. MPSV [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010R1231&from=cs>

¹³⁰ Směrnice Rady 2005/71/ES ze dne 12. října 2005 [online]. MPSV [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0071&from=NL>

povolení k pobytu podle této směrnice, jaké mají státní příslušníci členských států. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/98/EU o jednotném postupu vyřizování žádostí o jednotné povolení k pobytu a práci na území členského státu pro státní příslušníky třetích zemí a o společném souboru práv pracovníků ze třetích zemí oprávněně pobývajících v některém členském státě¹³¹ stanovuje, že pracovníci ze třetích států mají mít stejné postavení jako pracovníci z členských států Evropské unie, avšak nezískávají více práv, než kolik jim náleželo z právní úpravy sociálního zabezpečení příslušníků třetích zemí s přeshraničním prvkem a nepřiznává práva mimo oblast působnosti Evropské unie u rodinných příslušníků. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/66/EU o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí na základě převedení v rámci společnosti¹³² uděluje právo na rovné zacházení pracovníkům převedeným v rámci společnosti po území Evropské unie, jaké náleží pracovníkům z členských států. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie¹³³ určuje stejné sociální výhody pro tuzemské pracovníky a pracovníky z jiných členských států.

V rámci brexitu bylo přijato nové Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/500 ze dne 25. března 2019, kterým se stanoví alternativní opatření v oblasti koordinace sociálního zabezpečení po vystoupení Spojeného království z Unie¹³⁴. To stanovuje pokračování platnosti nařízení (ES) č. 883/2004 pro státní příslušníky Spojeného království a s nimi spojené osoby. Jedná se především o zachování práv a nároků vzniklých před vystoupením Spojeného království z EU.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání¹³⁵ stanovuje rovné zacházení v oblasti rodinných dávek. U rodičovského příspěvku je

¹³¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady o jednotném postupu vyřizování žádostí o jednotné povolení k pobytu a práci na území členského státu pro státní příslušníky třetích zemí a o společném souboru práv pracovníků ze třetích zemí oprávněně pobývajících v některém členském státě 2011/98/EU [online]. MPSV [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0098&from=cs>

¹³² Směrnice Evropského parlamentu a Rady o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí na základě převedení v rámci společnosti 2014/66/EU ze dne 15. května 2014 [online]. EU [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0066&qid=1629532838843&from=CS>

¹³³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie [online]. EU [cit. 2021-07-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011R0492&qid=1629534791749&from=CS>

¹³⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/500 ze dne 25. března 2019, kterým se stanoví alternativní opatření v oblasti koordinace sociálního zabezpečení po vystoupení Spojeného království z Unie [online]. EU [cit. 2021-07-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0500&qid=1629548175527&from=CS>

¹³⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání [online]. EU [cit. 2021-08-15].

splněno, jelikož jeho nárok není vázán na pohlaví rodiče, který dávku čerpá. Stejně jako platí možnost čerpání rodičovské dovolené oběma rodiči, tak ani rodičovský příspěvek není překážkou ve střídání rodičů v péči o dítě, ani nebrání rodině zvolit si, který z rodičů bude tuto dávku čerpat a o dítě pečovat. V rámci rodičovského příspěvku může docházet ke změně rodičů, kteří ho čerpají podle své sociální situace, finančních podmínek a domluvy v rámci rodiny.

3.1. Rozsudky Soudního dvora Evropské unie k rodičovskému příspěvku

Soudní dvůr Evropské unie vydal dva rozsudky týkající se rodičovského příspěvku. Tyto rozsudky se týkají především koordinace systémů sociálního zabezpečení v rámci EU a určení pravidel, kdy má jednotlivý stát rodičovský příspěvek vyplácet. Dále se také věnovaly určování pravidel pro výpočet výše vyrovnávacího příspěvku při rozdílné výši rodičovského příspěvku v jednotlivých státech.

Rozsudek Soudního dvora (devátého senátu) ze dne 11. září 2014, Ministerstvo práce a sociálních věcí v. B.,¹³⁶ rozhodl, že „Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, ve znění pozměněném a aktualizovaném nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 592/2008 ze dne 17. června 2008, zejména jeho článek 13, musí být vykládáno v tom smyslu, že brání tomu, aby byl členský stát považován za stát příslušný k poskytování rodinné dávky určité osobě již z pouhého důvodu, že je tato osoba na území tohoto členského státu hlášena k trvalému pobytu, když ani ona ani její rodinní příslušníci v uvedeném členském státě nepracují ani v něm nemají obvyklé bydliště. Článek 13 tohoto nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že brání také tomu, aby členský stát, který není ve vztahu k posuzované osobě příslušným státem, poskytoval této osobě rodinné dávky, není-li mezi předmětnou situací a územím prvně uvedeného členského státu dána přesná a zvláště úzká vazba.“¹³⁷ Dále bylo judikováno i k hlavnímu koordinačnímu nařízení. „Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 988/2009 ze dne 16. září 2009, zejména jeho článek 11, musí být vykládáno v tom smyslu, že brání tomu, aby byl členský stát považován za stát příslušný

Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0054&qid=1629719676449&from=CS>

¹³⁶ Rozsudek Soudního dvora (devátého senátu) ze dne 11. září 2014: Ministerstvo práce a sociálních věcí v. B. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2021-8-2]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A62013CJ0394&qid=1629728451525>

¹³⁷ *Ibid.*

*k poskytování rodinné dávky určité osobě již z pouhého důvodu, že je tato osoba na území tohoto členského státu hlášena k trvalému pobytu, když ani ona ani její rodinní příslušníci v uvedeném členském státě nepracují ani v něm nemají obvyklé bydliště.*¹³⁸ Pro výplatu rodičovského příspěvku musí být pobyt na území státu skutečný pobyt s úzkou vazbou na daný stát. Nestačí tedy pouhé hlášení k trvalému pobytu rodiče a dítěte, ale oba musí na území Česka také pobývat. Je potřeba uvést, že trvalý pobyt je pouze registračním údajem a nemusí být naplněn požadavek zákona na pobyt na území ČR.

Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 18. září 2019, *Tiroler Gebietskrankenkasse v. Michael Moser*,¹³⁹ se týkal sporu o příslušnost institucí mezi německou a rakouskou a dorovnání částky, jež má být vyplacena. Jednalo se o dávky odpovídající v těchto zemích rodičovskému příspěvku. Soudnímu dvoru Evropské unie byly položeny dvě předběžné otázky. První z nich zněla: „*Musí být čl. 60 odst. 1 druhá věta nařízení č. 987/2009 vykládán v tom smyslu, že členský stát příslušný jako další v pořadí (Rakouská republika) má rodiči s bydlištěm a zaměstnáním v členském státě, který je přednostně příslušný (Spolková republika Německo) podle čl. 68 odst. 1 písm. b) bodu i) nařízení č. 883/2004, jako rodinnou dávku vyplatit rozdíl mezi rodičovským příspěvkem [Elterngeld], poskytovaným v přednostně příslušném členském státě, a rodičovským příspěvkem [Betreuungsgeld] ve variantě odvozené od příjmu, stanoveným v druhém členském státě, jestliže oba rodiče se společnými dětmi bydlí v přednostně příslušném členském státě a v členském státě, který je příslušný jako další v pořadí, vykonává výdělečnou činnosti jakožto příhraniční pracovník pouze druhý rodič?*“¹⁴⁰ Soud odpověděl, že čl. 60 nařízení č. 987/2009 „*musí být vykládán v tom smyslu, že povinnost stanovená v tomto ustanovení přihlédnout pro účely stanovení rozsahu nároku na rodinné dávky určité osoby k situaci „celé rodiny, jako by se na všechny dotyčné osoby vztahovaly právní předpisy dotčeného členského státu“, platí jak v případě, kdy se dávky poskytují v souladu s právními předpisy, které mají podle čl. 68 odst. 1 písm. b) bodu i) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení přednost, tak v případě, kdy je dávky třeba vyplatit podle jednoho nebo několika jiných právních předpisů.*“¹⁴¹ Stanovuje, že stejná podmínka pohledu na rodinu, jako by se na ně vztahovaly podmínky členského státu, který má vyplácet dávky, platí podle nařízení i v případě výplaty podle více právních předpisů. V českém právním prostředí je důležité,

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 18. září 2019: *Tiroler Gebietskrankenkasse proti Michaelu Moserovi*. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2021-8-2]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62018CJ0032&from=CS>

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Ibid.

že se posuzuje pobyt rodiče, který žádá o rodičovský příspěvek, a dítěte, jež zakládá nárok na rodičovský příspěvek.

Na druhou předběžnou otázku: „V případě kladné odpovědi na první otázku, je třeba rodičovský příspěvek ve variantě odvozené od příjmu vypočítat podle příjmu skutečně dosaženého ve státě zaměstnání (Spolková republika Německo), nebo podle příjmu, kterého by mohlo být hypoteticky dosaženo ze srovnatelné výdělečné činnosti v členském státě, který je příslušný jako další v pořadí (Rakouská republika)?“¹⁴² judikoval, že „článek 68 nařízení č. 883/2004 musí být vykládán v tom smyslu, že výši vyrovnávacího doplatku, který má být přiznán pracovníkovi podle právních předpisů členského státu, jenž je příslušný podle tohoto článku jako další v pořadí, je třeba vypočítat podle příjmu skutečně dosaženého tímto pracovníkem ve státě zaměstnání.“¹⁴³ Druhá otázka se věnuje specifikům pro výpočet dávek obdobných rodičovskému příspěvku v Rakousku a Německu a nároku na vyrovnávací doplatek, kdy rozhoduje výše příjmu ve státě zaměstnání.

Evropské právo určuje pro rodičovský příspěvek pravidla, která se především týkají koordinace systému sociálního zabezpečení. Zde je nutné uvést, že rodičovský příspěvek je dávka, která není v sociálním právu Evropské unie obvyklá. Dále je nutné uvést, že pobyt pro tuto dávku musí plnit pouze rodič žádající o dávku a dítě, které tuto dávku zakládá, což výrazně omezuje nutnost použití koordinace, na rozdíl od přídávků na dítě, kde se zkoumá pobyt celé rodiny. Z judikatury Soudního dvora Evropské unie vychází, že pobyt však musí být pobytem skutečným a nestačí pouhé hlášení k trvalému pobytu na území Česka.

3.2. Vliv vystoupení Spojeného království z Evropské unie na koordinaci systémů sociálního zabezpečení v EU

Největší zkouškou existence Evropské unie bylo vystoupení Spojeného království z ní, které proběhlo 31. ledna 2020. Aktivace článku 50 Lisabonské smlouvy, který upravuje opuštění Evropské unie členským státem bylo spuštěno dne 29. března 2017, přičemž termín opuštění byl několikrát posunut až na konec ledna 2020.

Referendum o členství Spojeného království bylo jedním z hlavních volebních slibů Konzervativní strany¹⁴⁴ před parlamentními volbami v roce 2015, které tato strana vyhrála. Hlasování, které probíhalo 23. června 2016, předcházelo vyjednávání mezi vládou Spojeného

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Real change in our relationship with the European Union. In: THE CONSERVATIVE PARTY MANIFESTO 2015 [online]. 2015, s. 84 [cit. 2021-12-28]. Dostupné z: <https://www.theresavilliers.co.uk/sites/www.theresavilliers.co.uk/files/conservativemanifesto2015.pdf>

království a evropskými institucemi a členskými státy o případných změnách evropského práva, aby více vyhovovalo Spojenému království. Tyto požadavky vyjádřilo Spojené království v dopisu premiéra Davida Camerona předsedovi Evropské rady Donaldu Tuskovi ze dne 10. listopadu 2015. Tématy požadavků byla hospodářská politika, konkurenceschopnost, suverenita a imigrace. V otázce imigrace se jednalo o možnost členského státu omezit migraci z jiných členských států EU.¹⁴⁵

Tyto požadavky vycházely především ze zkušenosti Spojeného království po rozšíření v roce 2004, kdy do země přišel značný počet pracovníků z nových členských států. Jejich příchod vyvolal značnou zátěž na veřejné instituce v rámci Spojeného království a byl i spojován s čerpáním sociálních dávek.¹⁴⁶

Evropská rada na tyto požadavky reagovala na svém zasedání konaném ve dnech 18. a 19. února 2016, kde nabídla návrh řešení v rámci změny evropského práva¹⁴⁷. Oblast sociálního zabezpečení je upravena v Oddíle D Rozhodnutí hlav států a předsedů vlád, zasedajících v Evropské radě, o novém řešení pro Spojené království v rámci Evropské unie. Zde členské státy uznaly, že rozdíly v úrovni mezd mezi nimi vytváří přesun mezi jednotlivými státy, stejně jako odlišné uspořádání systémů sociálního zabezpečení. Vyjádřily i pochopení pro stanovení pravidel pro omezení migrace mezi členskými státy s vyřazením přímé a nepřímé diskriminace.

Bylo dohodnuto předložení možnosti indexace přídatků na děti, podle úrovně státu, v němž dítě pobývá. Zde by došlo tedy k překonání judikatury Soudního dvora Evropské unie, který v rámci rozsudků Pinna¹⁴⁸ a Dammer¹⁴⁹ stanovil stejnou výši vyplácených dávek pro všechny pracovníky. Tato změna se měla týkat pouze přídatku na dítě.

¹⁴⁵ A new settlement for the United Kingdom in a reformed European union. Prime Minister's *office* [online]. Londýn, 2015 [cit. 2021-12-28]. Dostupné z:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/475679/Donald_Tusk_letter.pdf

¹⁴⁶ Po dobu mého působení na kontaktním pracovišti Úřadu práce jsme však neobdrželi ani jeden dotaz na spolupráci ohledně koordinace sociálního zabezpečení a taktéž nám na žádný ze zaslaných dotazů nebylo odpovězeno.

¹⁴⁷ Závěry Evropské rady, 18. a 19. února 2016. *Generální sekretariát Rady* [online]. Brusel, 2016. [cit. 2021-12-31]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21768/st00001cs16.pdf>

¹⁴⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. ledna 1986: PINNA v CAISSE D'ALLOCATIONS FAMILIALES DE LA SAVOIE: UDGMENT OF THE COURT 15 January 1986. EUR-LEX. [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:61984CJ004>

¹⁴⁹ Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 14. prosince 1989: Theo Dammer v VZW Securex Kinderbijslagfonds and Rijksdienst voor Kinderbijslag der Werknemers. - Reference for a preliminary ruling: Arbeidsrechtbank Antwerpen - Belgium. - Social security for migrant workers - Family benefits. - Case C-168/88. *EUR-Lex* [online]. [cit. cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61988CJ0168&from=FR>

Další změnou mělo být ustanovení ochranného mechanismu „*jenž umožní reagovat na situace související s přílivem pracovníků z jiných členských států, který se vyznačuje mimořádným rozsahem a trvá delší dobu, včetně situací vzniklých v důsledku dřívějších politik po předchozích rozšířeních Unie.*“¹⁵⁰ Zde by mohlo být členskému státu povoleno omezit přístup k nepřispěvkovým dávkám po dobu čtyř let od příchodu zaměstnance.

Změny se také měly týkat výkladu jednotlivých ustanovení, kdy se měly dané předpisy vykládat v dokládání skutečného a účinného spojení mezi migrujícím pracovníkem a státem, jenž sociální dávku vyplácí. Dále by se jednalo o možnost odmítnout „*přiznání sociálních dávek osobám, které své právo na svobodu pohybu vykonávají pouze s cílem získat sociální podporu členských států, ačkoliv nemají dostatečné prostředky k tomu, aby mohly uplatňovat právo pobytu*“¹⁵¹. Tento výklad by omezil migraci především za účelem získání sociálních dávek a nikoliv práce.

V rámci referenda hlasovalo 51,9 % voličů pro odchod z Evropské unie, což vedlo k nerealizaci těchto schválených změn. Velký význam však můžeme vidět na shodě nad uzavřením těchto podmínek, které by mohly vést v budoucnu k omezení volného pohybu osob a s ní spojené koordinace systémů sociálního zabezpečení. Ačkoliv proti daným změnám vystupovaly především členské státy z rozšíření v letech 2004 a 2007, došlo ke kompromisu, který omezoval rozsah práv migrujících pracovníků v rámci Evropské unie při přístupu k sociálním dávkám, a to i za cenu překonání rozsudků Evropského soudního dvora.

Odchod Spojeného království z Evropské unie neměl žádný přímý vliv na koordinaci systému sociálního zabezpečení, avšak ukázal, že mezi členskými státy je vůle k případnému omezení rozsahu koordinace systému sociálního zabezpečení. Je tedy otázkou, zda k tomuto omezení nedojde v následujících letech.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

4. Srovnání úprav rodičovského příspěvku

Rodičovský příspěvek je rodinnou dávkou, jež má rodinám pomoci zvládnout situaci při narození dítěte. Tato sociální událost je spojena s nutností pečovat o dítě a s tím souvisejícím výpadkem možného příjmu rodiče, který o dané dítě pečuje. Jelikož nastává všeobecně ve všech státech, je v jejich právních řádech upravena různým způsobem.

Tato práce se věnuje úpravě rodičovského příspěvku v českém právním řádu, účelem této kapitoly je porovnat českou právní úpravu s vybranými úpravami rodičovského příspěvku. Pro snadnější rozlišení a případné další použití nepřekládám název dávek v Německu a Rakousku a ponechávám zde názvy Elterngeld a Kinderbetreuungsgeld. Vybranými rodičovskými příspěvky, které budou popsány a srovnávány s českou právní úpravou, bude rodičovský příspěvek na Slovensku, Německu a Rakousku.

Slovensko do roku 1993 sdílelo společný stát s Českou republikou a byla zde i stejná úprava rodičovského příspěvku, z tohoto důvodu pokládám za zajímavé, jak rozdílně se vyvíjely stejné úpravy za 29let samostatné existence. Dále je nutné uvést, že na území Česka pobývalo k 31. 12. 2020 124 544 občanů Slovenska, z 380 tisíc cizinců pobývajících zde déle než 12 měsíců.¹⁵² Jedná se tedy o největší skupinu cizinců, u které může vzniknout nárok na čerpání rodičovského příspěvku v Česku.

U Spolkové republiky Německo je potřeba uvést, že jako největší a ekonomicky nejsilnější soused Česka má s námi nejsilnější hospodářské vztahy. Tyto vztahy ovlivňuje i značný počet přeshraničních pracovníků z Česka do Německa. V roce 2019 okolo 50 tisíc Čechů pracovalo v Německu jako přeshraniční pracovníci¹⁵³, přičemž další v zemi i trvale žijí. Z toho důvodu patří Německo k nejčastějším zemím, kde vzniká Čechům nárok na rodičovský příspěvek.

U Rakouska platí podobná situace jako u Německa. Jedná se stát s vyšší úrovní mezd než v Česku, také zde pracuje velký počet českých přeshraničních pracovníků a je zde usazen značný počet českých občanů.

4.1. Slovensko

Na Slovensku dávka rodičovského příspěvku je státní sociální dávkou. V rámci podpory rodin s dětmi má Slovensko další peněžité dávky: příspěvek při narození dítěte, příspěvek na víc současně narozených dětí, přídavek na dítě, příplatek k přídavku na dítě a příspěvek na péči

¹⁵² Cizinci s pobytem nad 12 měsíců podle státního občanství v letech 2008–2020. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R07_2020.pdf/ef3255d0-23dd-4898-b57a-657fdb0a514?version=1.0

¹⁵³ WIE VIELE TSCHECHEN ARBEITEN ÜBERHAUPT IN SACHSEN? *Euroregion Elbe/Labe* [online]. [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://www.elbelabe.eu/news/2020/wie-viele-tschechen-arbeiten-ueberhaupt-in-sachsen/>

o dítě.¹⁵⁴ Zákonná úprava je v zákoně 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov.¹⁵⁵

Nárok na rodičovský příspěvek má oprávněná osoba, která zabezpečuje řádnou péči o dítě a má trvalý či přechodný pobyt na území Slovenska. Oprávněnou osobou je rodič dítěte, manžel rodiče dítěte žijící s rodičem dítěte v domácnosti a fyzická osoba, již je dítě svěřeno rozhodnutím soudu do péče nahrazující péči rodičů. Dítě musí být do tří let věku či šesti let při jeho dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu. Pokud je v rodině více dětí, má rodina nárok jen na jeden příspěvek. Pojem řádná péče je vyložen konkrétněji než v českém právním řádu jako péče o dítě v zájmu jeho všestranného fyzického a psychického vývoje, přiměřené výživy, hygieny a výchovy dítěte. Dále také dítě musí pravidelně navštěvovat preventivní prohlídky. Česká právní úprava se liší věkem do čtyř let věku dítěte. Příspěvek náleží pouze rodiči dítěte, ale do rodiny se započítávají i partneři rodiče dítěte, žije-li s nimi ve společné domácnosti. Oba příspěvky se vyplácí pouze na jedno dítě v rodině, česká úprava ho specifikuje na dítě nejmladší.

Rozdíl je ve výši příspěvku. V české úpravě náleží na každý rodičovský příspěvek 300 000 Kč, 450 000 Kč při vícerčatech, přičemž měsíční výši příspěvku si stanovuje rodič podle vyměřovacího základu či částky 10 000 Kč, pokud by vyměřovací základ nebyl či byl nižší než částka 10 000 Kč. Slovenská právní úprava stanovuje výši příspěvku ve dvou sazbách, základní 275,90 eur měsíčně a druhá 378,10 eur, pokud oprávněné osobě byla před žádostí vyplácena mateřská. U vícerčat se zvyšuje výše rodičovského příspěvku o 25 % za každé další narozené dítě. Český rodičovský příspěvek tedy nerozlišuje celkovou výši příspěvku na základě příjmu, ale i zde může vyšší částku čerpat rodina, která čerpala mateřskou, u ní však počítá i s nárokem druhého rodiče. Slovenský rodičovský příspěvek je tedy méně flexibilní, pokud jde o čerpání, než je ten český. Přísněji také slovenská úprava pohlíží na neplnění povinné školní docházky v rodině, kdy po třech měsících klesá příspěvek na 50 % své výše, v české úpravě se odečítá částka 22 800 Kč, pokud byl za tuto skutečnost uložen správní trest.

Slovenský zákon o rodičovském příspěvku stanovuje, že mateřská vyplácená v jiném členském státě v jiné měně, než je euro, se přepočítává podle referenčního kurzu, který stanovuje Evropská centrální banka či Slovenská národní banka první den v měsíci, v němž je uplatňována žádost o rodičovský příspěvek, a zaokrouhluje se na nejbližších deset euro centů směrem dolů. Podobná úprava usnadňující započítávání dávek v rámci koordinace sociálního zabezpečení v zákoně

¹⁵⁴ Rodičovský príspevok [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR* [cit. 2021-8-20]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/penazna-pomoc/rodicovsky-prispevok/>

¹⁵⁵ Zákon o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov č.571/2009 Z. z. [online]. *Slov-Lex* [cit. 2021-8-20]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/571/>

o státní sociální podpoře chybí. Zákon o rodičovském příspěvku obsahuje i valorizační ustanovení, rodičovský příspěvek se od 1. ledna kalendářního roku upravuje koeficientem, jímž je upravena v ten rok suma životního minima podle zákona o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 601/2003 Z.z., částka se zaokrouhluje na nejbližších deset eurocentů a její výši zveřejňuje opatřením Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky do 31. prosince předcházejícího roku. Od platnosti zákona byla základní výše valorizována o 5,9 eur měsíčně a zvýšená částka o 8,1 euro. Původně stanovená výše byla 270 eur pro základní výplatu a 370 eur pro zvýšenou částku. Český zákon o státní sociální podpoře nemá valorizační ustanovení, a valorizace tak probíhá pomocí změny zákona. Během poslední valorizace českého rodičovského příspěvku byl předložen neschválený pozměňovací návrh na valorizační vzorec¹⁵⁶. Výhodou valorizačního vzorce je reakce výše dávky na inflaci a cenovou hranici v daném státě a bránění ztrátě kupní síly sociálních dávek. Problémem u sociálních dávek jako rodičovský příspěvek je rozdíl mezi vyplácenou částkou před valorizací a po ní a nemožnost předpovídat celkovou vyplácenou částku dávky, což je významné u rodičovského příspěvku v Česku, kde si žadatelé určují délku a výšku pobírané dávky.

Měsíční základní výplata dávky je v přepočtu na české koruny 7 035,45 Kč, za dva a půl roku nároku na rodičovský příspěvek dosáhne součin dávky 211 063,5 Kč¹⁵⁷. Ve zvýšené výměře je měsíčně 9 641,55 Kč, za dva a půl roku nároku je celková částka 289 246,50 Kč. Český rodičovský příspěvek je za dva a půl roku vyšší. Za tuto dobu náleží ve výši 10 000 Kč měsíčně, přičemž rodiny mohou volit delší čerpání dávky při nižší měsíční výplatě dávky. V případě, že rodina měla nárok na denní vyměřovací základ, může dávku čerpat rychleji a ve vyšší částce.

Slovenská úprava na rozdíl od české úpravy nemá omezení osobní péče o dítě, jež může být zajištěna jinou fyzickou či právnickou osobou. Česká úprava stanovuje do dvou let věku dítěte omezení docházky do předškolních zařízení.

Česká republika a Slovensko měly do 31. prosince roku 1992 stejnou úpravu rodičovského příspěvku. Tomu odpovídá určitá podobnost těchto dávek. Jedná se o dávky poskytované za jedno dítě a za celodenní a řádnou péči o dítě.

Rozdíl mezi dávkami vznikl zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů¹⁵⁸, kterým vzniklo více variant čerpání rodičovského příspěvku různou rychlostí na základě denního

¹⁵⁶ Jednalo se o pozměňovací návrh číslo 3298, poslanců Olgy Richterové, Víta Kaňkovského, Věry Kovářové a Markéty Pekarové Adamové dostupný zde: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=490>

¹⁵⁷ Přepočet v tomto odstavci podle kurzu ČNB ze dne 30. 7. 2021, 1 euro= 25,5 Kč dostupný zde: <https://www.cnb.cz/cs/financni-trhy/devizovy-trh/kurzy-devizoveho-trhu/kurzy-devizoveho-trhu/index.html?date=01.08.2021>

¹⁵⁸ Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-8-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-261>

vyměřovacího základu rodičů, došlo k rozdílné délce pobírání rodičovského příspěvku dle pobírané částky, přičemž u slovenského příspěvku se liší pouze výše dávky.

Hlavní rozdíl vychází ze změny provedené zákonem č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony¹⁵⁹. Zde byla stanovena celková částka, která přísluší na výplatu dávky, a možnost rodičů si volit podle svého denního vyměřovacího základu či tehdy do částky 7 600 Kč.

Český rodičovský příspěvek je tedy flexibilnější v čerpání dávky a umožňuje změny délky a s tím spojené výšky dávky v závislosti na vývoji sociální situace rodiny, poskytuje také zajištění na delší dobu čerpání a ve vyšší částce. Česká úprava má naopak striktněji vyložený pojem osobní řádná celodenní péče na návštěvu předškolního zařízení, zatímco slovenská úprava konkrétněji uvádí, co znamená pojem řádná péče o dítě. Celkově však lze uvést, že obě dávky jsou si v základních rysech podobné, jelikož vycházejí ze stejného právního prostředí.

4.2. Německo

Ve Spolkové republice Německo je ekvivalentem rodičovského příspěvku dávka nazývaná Elterngeld.¹⁶⁰ Elterngeld je upraven v zákoně o rodičovském příspěvku a rodičovské dovolené¹⁶¹. Slouží k náhradě poklesu příjmů rodičů dítěte z důvodu sníženého příjmu rodiny po narození dítěte. Cílem dávky je umožnit rodičům péči o dítě a výchovu tohoto dítěte. Elterngeld existuje ve třech variantách Basiselterngeld, ElterngeldPlus a Partnerschaftsbonus.¹⁶² Jednotlivé varianty dávky lze měnit a střídát.

Nárok na Elterngeld vzniká v případě, že rodič se sám stará a vychovává své dítě, se kterým žije ve společné domácnosti v Německu a nepracuje více než 30 hodin týdně. U žadatele se musí jednat o jeho biologické dítě, či takové dítě jeho manžela či životního partnera. V případech, kdy nejsou rodiče schopni se o dítě postarat, je možné vyplácet dávku i na základě jiného

¹⁵⁹ Zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-8-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-366>

¹⁶⁰ Rodinné dávky. *EURES-TriRegio* [online]. [cit. 2021-8-25]. Dostupné z: <https://www.eures-triregio.eu/familienleistungen-262.html>

¹⁶¹ Gesetz zum Elterngeld und zur Elternzeit. *Gesetze im Internet* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/beeg/index.html>

¹⁶² Was ist Elterngeld? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/was-ist-elterngeld-124628>

příbuzenského vztahu. Elterngeld nemohou pobírat pěstouni. Starost o dítě nemusí být péčí osobní, o dítě část dne mohou pečovat jiné osoby.¹⁶³

Basiselterngeld se vyplácí ve výši 300 až 1800 eur měsíčně. Výše tohoto příspěvku vychází z 65 % příjmu rodiče před porodem do příjmu 2 770 eur. U osob s nižším příjmem než 1240 eur se poměr platu zvyšuje, mezi příjmem 1200 až 1000 eur náleží 67 % příjmu rodiče. Při nižším příjmu se zvyšuje poměr částky o 0,1 % za nižší příjem o dvě eura. Základní výši náležející osobám bez příjmu je 300 eur měsíčně.¹⁶⁴ Pokud rodič při pobírání Elterngeld pracuje, dostává rozdíl mezi 65 % čistého příjmu před porodem a po porodu. Basiselterngeld náleží na 12 měsíců. Pokud se během pobírání na dávce prostrídají oba rodiče, prodlužuje se čerpání dávky o dva měsíce, kdy dávku pobírá druhý rodič.

ElterngeldPlus se pobírá po dobu dvakrát delší než Basiselterngeld. Na jeden měsíc Basiselterngeld připadají dva měsíce pobírání ElterngeldPlus.¹⁶⁵ Dávka se vypočítává stejně jako Basiselterngeld, jen se vyplácí v poloviční výši, tedy mezi 150 až 900 eury. Obě dávky tedy budou vyplaceny ve stejné výši.

Partnerschaftsbonus se získává za pobírání ElterngeldPlus za dva až čtyři měsíce, jež na sebe navazují. Dávku musejí pobírat oba rodiče společně a zároveň oba musejí pracovat na zkrácený úvazek mezi 24 až 32 hodinami týdně. Výše dávky je stejná jako u ElterngeldPlus, ale pobírají ho oba rodiče. Lze o něj zažádat i následně po skončení Basiselterngeld.¹⁶⁶

Elterngeld má také speciální ustanovení při předčasném porodu. Při narození o 6 týdnů dříve se prodlužuje doba čerpání dávky Basiselterngeld o jeden měsíc, při narození o 8 týdnů dříve o dva měsíce, u 12 týdnů měsíce tři a u dětí narozených 16 týdnů před plánovaným datem porodu se doba čerpání dávky prodlužuje o čtyři měsíce.

Výše dávky také roste o Geschwisterbonus, pokud v domácnosti žije další dítě mladší 3 let či další dvě děti mladší 6 let či postižené dítě mladší 14 let. Dávka se zvyšuje o 10 %, minimálně však o 75 eur. Při narození vícero dětí existuje stále nárok na jednu dávku, ta se však zvyšuje

¹⁶³ Kann ich Elterngeld bekommen? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/kann-ich-elterngeld-bekommen--155116>

¹⁶⁴ Wie viel Elterngeld kann ich bekommen? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/wie-viel-elterngeld-kann-ich-bekommen--124616>

¹⁶⁵ Wie lange kann ich Elterngeld bekommen? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/wie-lange-kann-ich-elterngeld-bekommen--124728>

¹⁶⁶ Was ist der Partnerschaftsbonus? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/was-ist-der-partnerschaftsbonus--155198>

o příplatek 300 eur u Basiselterngeld, např. u trojčat se dávka zvýší o 600 eur.¹⁶⁷ Dochází tak ke zvýšení minimální a maximální částky dávky.

V Německu dávka Elterngeld započítává nárok mateřských dávek na stejné dítě. V případě, že by dávky v mateřství byly vyšší než výše Elterngeld, budou vypláceny pouze ony, pokud by byly nižší, bude k nim vyplácen rozdíl. U dávek náležejících z nároku na jiné dítě se mateřské dávky nezapočítávají do výše 300 eur u Basiselterngeld.¹⁶⁸

Elterngeld se značně liší od českého rodičovského příspěvku. Ač se v obou případech jedná o dávku, jež má kompenzovat péči o dítě, německá dávka cílí na kompenzaci vypadlých příjmů rodiče, zatímco česká dávka spíše na poskytování náhrady, bez ohledu na příjmy. Společnými prvky je přednostní čerpání mateřských dávek, čerpání na jedno dítě v rodině a měsíční počítání dávky.

Česká dávka je poskytována na delší období, a to do čtyř let věku dítěte, oproti 32 měsícům při čerpání Elterngeld. Rozdílem je i celková vyplacená výše dávky. Zatímco v Česku je stejná pro všechny žadatele a osoby s vyšším denním vyměřovacím základem ji pouze mohou čerpat rychleji, v Německu je na dávce osobám s vyšším příjmem vyplacena vyšší částka než osobám bez příjmu či s příjmem nižším.

Obě dávky si tedy nejsou příliš podobné a Elterngeld je mnohem bližší českým dávkám nemocenského pojištění než dávce rodičovský příspěvek.

4.3. Rakousko

V Rakousku se rodičovský příspěvek nazývá Kinderbetreuungsgeld. Dávka se vyplácí ve dvou variantách, a to Kinderbetreuungsgeld-Konto nebo Einkommensabhängiges Kinderbetreuungsgeld. Liší se délkou pobírání, výší dávky, možností vedlejšího příjmu a příplatku při vícečetném porodu. Kinderbetreuungsgeld je upraven v zákoně o rodičovském příspěvku.¹⁶⁹

Žadatel o dávku musí mít stejné místo bydliště jako dítě. Matka musí absolvovat pět prohlídek u gynekologa, novorozené dítě musí do patnácti měsíců absolvovat pět vyšetření u dětského lékaře. Na dítě musí být také pobírány přídavky na děti v Rakousku.¹⁷⁰ Dávka náleží od narození dítěte.

¹⁶⁷ Geschwisterbonus: Wie viel Elterngeld bekomme ich, wenn ich weitere Kinder habe? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/familiensituation/geschwisterbonus-wie-viel-elterngeld-bekomme-ich-wenn-ich-weitere-kinder-habe--124684>

¹⁶⁸ Kann ich Elterngeld und Mutterschaftsleistungen bekommen? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/kann-ich-elterngeld-und-mutterschaftsleistungen-bekommen--124776>

¹⁶⁹ Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Kinderbetreuungsgeldgesetz. *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online]. [cit. 2021-9-11]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxc?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001474>

¹⁷⁰ Kinderbetreuungsgeld – Anspruchsvoraussetzungen. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-8]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/1/Seite.080620.htm

Pokud vzniká nárok na dávky v mateřství, Kinderbetreuungsgeld se pozastavuje. V případě, že by mateřské dávky byly nižší než Kinderbetreuungsgeld, vyplácí se rozdíl mezi dávkami.¹⁷¹ Lze také čerpání dávky z důvodů nouze prodloužit, a to až o 91 dnů.

Kinderbetreuungsgeld-Konto je paušální výší dávky vyplácené ve výši 14,53 až 33,88 eur za den podle zvolené dávky, jenž se může zvolit v délce 365 až 851 dní. Pokud by se na Kinderbetreuungsgeld vystřídali oba rodiče, je doba možného čerpání v délce 456 až 1 063 dní, každý rodič musí čerpat alespoň 61 dní nepřetržitě. Z celkové dávky je 20 procent času vyhrazeno na druhého rodiče. Vyměnit žadatele je možné pouze třikrát. Žadatelé si na začátku čerpání stanovují, v jaké délce budou rodičovský příspěvek čerpat, což lze za určitých podmínek změnit jednou.¹⁷² Dávka závisí také na příjmu rodičů, žadatel nesmí mít za kalendářní rok větší příjem než 6 800 eur, u druhého rodiče je hranice příjmu 16 200 eur.¹⁷³ U vícenásobného porodu se denní částka zvyšuje o 50 % za každé další narozené dítě.

Einkommensabhängiges Kinderbetreuungsgeld je na rozdíl od Kinderbetreuungsgeld-Konto přiznáván rodičům vykonávajícím 182 kalendářních dnů před narozením dítěte zaměstnání, jež podléhá důchodovému a zdravotnímu pojištění. Rodič žadající o dávku nesmí mít příjem vyšší než 7300 eur za kalendářní rok, příjem druhého rodiče se nesleduje.¹⁷⁴ Einkommensabhängiges Kinderbetreuungsgeld se vyplácí ve výši 80 % předchozího platu, avšak maximálně ve výši 66 eur za den. Dávka se vyplácí po dobu 365 dní od narození dítěte, při zapojení obou rodičů se vyplácí po dobu 426 dní, každý rodič musí čerpat alespoň 61 dní nepřetržitě a změna plátců smí proběhnout pouze třikrát.¹⁷⁵ Při vícenásobném porodu se výše dávky nezvyšuje.

Dále rodiče mohou čerpat Partnerschaftsbonus, který podporuje zapojení obou rodičů do péče o dítě. Náleží při čerpání obou variant Kinderbetreuungsgeld. Rodiče musejí mít rozdělené čerpání v přibližně stejné délce, nejvíce 60: 40, nejméně u jednoho rodiče 124 dnů. Každému rodiči náleží za toto rozdělení 500 eur, rodina tak může dohromady získat bonus ve výši tisíc eur. Výplata Partnerschaftsbonus náleží po skončení čerpání Kinderbetreuungsgeld.¹⁷⁶

¹⁷¹ Ruhen des Kinderbetreuungsgeldes. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080621.html

¹⁷² Kinderbetreuungsgeld – Übersicht der Systeme. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080613.html

¹⁷³ Beihilfe zum pauschalen Kinderbetreuungsgeld (Kinderbetreuungsgeld-Konto) – Zuverdienstmöglichkeiten. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080642.html

¹⁷⁴ Einkommensabhängiges Kinderbetreuungsgeld – Antrag. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/1/Seite.080614.html

¹⁷⁵ Kinderbetreuungsgeld – Übersicht der Systeme. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080613.html

¹⁷⁶ Partnerschaftsbonus. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080631.html

Rakouská úprava rodičovského příspěvku je bližší německé úpravě než úpravám slovenské či české. Výrazným rozdílem je vyplacení dávky na základě jednotlivých dnů, kdy je dávka čerpána, omezení na jeden rok věku dítěte a rozdíl mezi variantami dávky podle příjmu rodičů. Český rodičovský příspěvek je značně flexibilnější v možnosti nastavení délky čerpání dávky a možnosti měnit žadatele o dávku. Rakouská úprava obsahuje omezení příjmu žadatele a u varianty Kinderbetreuungsgeld-Konto i příjmu druhého rodiče, v případě české dávky je jediné omezení u denního vyměřovacího základu, který umožňuje rychlejší čerpání dávky, toto nastavení je však pouze na vůli rodičů. Na rozdíl od české právní úpravy rakouská zvýhodňuje zapojení obou rodičů v délce čerpání a pomocí Partnerschaftsbonus zvyšuje i výši vyplacené dávky. Rakouský Kinderbetreuungsgeld je svým nastavením bližší dávám nemocného pojištění než českým dávám státní sociální podpory. Rozdíl mezi těmito sociálními dávkami je i dán ostatními rodinnými dávkami v systému sociálního zabezpečení. V českém systému je pouze přírůstek na dítě, který je dávkou testovanou s velmi přísným nastavením, rodičovský příspěvek tak je jedinou plošnou podporou rodin s dětmi, a to může být důvodem pro jeho rozdílné nastavení. Má tedy blíže k sociální mzdě, kterou stát vyplácí za zajištění péče o dítě než dávce na podporu rodin při narození dítěte jako ve výše uvedených státech.

Závěr

V diplomové práci byl představen rodičovský příspěvek jakožto jedna z nejvýznamnějších sociálních dávek v českém systému sociálního zabezpečení, na němž je postavena péče o děti v české rodinné politice. Přes svoji nákladnost se však rodičovský příspěvek nestává objektem kontroverzí a požadavků na snížení jeho výše, která je jedním z nejvyšších mandatorních výdajů států ve výši 38,5 mld Kč.

V první kapitole jsem popsal právní úpravu rodičovského příspěvku v zákoně o státní sociální podpoře a dalších právních předpisech, které se ho ve své působnosti dotýkají. Představil jsem i řízení o přiznání rodičovského příspěvku a formuláře, jež jsou jeho součástí a slouží k získání potřebných informací pro rozhodování o přiznání.

Právní úprava podporuje rodiny, které jsou účastny na nemocenském pojištění, a to možným zvýšením měsíční částky, kterou žadatel počítá podle výpočtu založeného na denním vyměřovacím základě. Pokud je dostatečně vysoký, může dojít k zvýšení na částku vyšší než 10 000 Kč, již zákon umožňuje čerpat všem. To je spojeno s rychlejším vyčerpáním dávky a tím koncem čerpání dávky. Rodinám, u nichž alespoň jednomu z rodičů vznikl nárok na denní vyměřovací základ či je alespoň jeden z rodičů osobou samostatně výdělečně činnou podle předpisů o důchodovém pojištění, vzniká nárok na jednorázovou výplatu zbytku dávky při narození dalšího potomka. Rodičovský příspěvek tak podporuje rodiny, u nichž je alespoň jeden z rodičů nemocensky pojištěn, a umožňuje jim větší flexibilitu čerpání dávky. Ti a rodiče samostatně výdělečně činní, kteří nemusejí být nemocensky pojištěni, získávají i možnost výplaty nevyčerpaného zbytku dávky při narození dalšího potomka, čímž toto chování je také zvýhodněno. Rodičovský příspěvek obsahuje i sankci při neplnění povinné školní docházky v rámci rodiny, a to snížením celkové výše rodičovského příspěvku, v tomto případě strhávaná částka 22 800 Kč nereaguje na zvýšení celkové výše rodičovského příspěvku z 220 000 Kč na 300 000 Kč, a již netvoří 10% příspěvku jako dříve. Zde je tedy zohledněn požadavek na povinnou školní docházku staršího dítěte, které navíc není společně posuzovanou osobou u rodičovského příspěvku, zde se totiž posuzují pouze rodiče dítěte, na něž je příspěvek žádán, dané dítě a další dítě v rodině do čtyř let věku dítěte. Stát tak z dávek státní sociální podpory pouze u rodičovského příspěvku vytváří požadavek na plnění povinné školní docházky a vytváří sankci v dávkovém systému za její neplnění. Můžeme tedy říci, že stát pomocí větší flexibility v rámci dávky vytváří u rodičovského příspěvku motivaci rodičů býti nemocensky pojištěni. Tito rodiče společně s osobami důchodově pojištěnými při narození dalšího dítěte před vyčerpáním dávky získají výplatu zbývající částky.

Vzniká tak motivace pro rodiče být ekonomicky aktivní. Zároveň se také vyskytuje možnost zkrácení v případě negativního chování, a to pouze u neplnění školní docházky starších dětí v rodině.

Současná právní úprava neomezuje zapojení příjemce dávky do pracovního poměru, Na rozdíl od dřívější úpravy již není omezena částka, kterou si může příjemce dávky vydělat k rodičovskému příspěvku, jediným omezením je plnění řádné osobní celodenní péče o dítě, která je omezena pouze návštěvou dítěte do dvou let věku předškolního zařízení v délce 92 hodin měsíčně, případně více při stanovených zdravotních potížích dítěte. Od věku dvou let není omezení stanoveno. Zároveň se omezení nevztahuje na dobu po vyčerpání dávky, tedy pokud bude rodičovský příspěvek vybrán dříve, než dítě dosáhne dvou let věku, může následně dítě navštěvovat dané předškolní zařízení bez jakéhokoliv omezení. Pokud by dítě ve věku do dvou let navštěvovalo předškolní zařízení častěji, příspěvek se ukončí a po dosažení věku dvou let se může o něj žádat znovu a čerpat zbývající částku. Významným omezením je navíc spíše než podmínka stanovená u rodičovského příspěvku kapacita předškolních zařízení v Česku.

Rodičovský příspěvek je velmi flexibilní dávkou. Jak bylo uvedeno výše, rodič si může na základě výpočtu z denního vyměřovacího základu či do výše dávky 10 000 Kč měsíčně zvolit, jakou částku bude pobírat, čímž si také stanovuje, jak dlouho bude rodičovský příspěvek pobírat. Nejdéle lze rodičovský příspěvek pobírat do dosažení věku čtyř let dítěte. Změnu v délce pobírání může rodič činit každé tři měsíce. Rodičovský příspěvek je tak značně flexibilní dávka, když rodiče mohou velmi často měnit období, po které budou dávku pobírat, a jakou výši budou pobírat v rámci možných parametrů.

V rámci druhé kapitoly jsem popsal vývoj rodičovského příspěvku od jeho předchůdce mateřského příspěvku, který byl přidán do právního řádu v roce 1969, do posledních účinných novelizací zákona. Výraznou změnu v rámci vývoje zákona prodělal pojem osobní celodenní řádná péče o dítě, když zpočátku po přijetí zákona nebylo možné, aby péče o dítě nebyla prováděna žadatelem osobně, výjimka byla stanovena pouze pro neprovdané, ovdověné a rozvedené matky. Pozdějším vývojem došlo ke značnému rozvolnění, kdy došlo k povolení částečné docházky do předškolních zařízení až k současným 92 hodinám měsíčně do dvou let věku dítěte, u starších dětí se docházka do předškolních zařízení nesleduje. Změna se také týkala toho, komu může být dávka přiznána, když nejprve to mohla být pouze matka dítěte, následně muži mohli čerpat pouze v případě, že šlo o muže svobodného, ovdovělého, rozvedeného nebo z jiných vážných důvodů osamělého. Postupně docházelo k rozšíření možností, kdy mohou čerpat i otcové dětí. Za současného stavu úpravy si rodiče mohou vybrat, který z nich bude dávku čerpat a mohou i v průběhu čerpání měnit, kdo dávku čerpá.

V rámci existence rodičovského příspěvku můžeme hovořit o třech variantách dávky. První varianta rodičovského příspěvku byla plošná pro všechny žadatele a vycházela z původní úpravy mateřského příspěvku. Druhá varianta platná mezi lety 2005-2008 zvýhodňovala žadatele účastné na nemocenském pojištění, kteří mohli čerpat rodičovský příspěvek kratší dobu a vyčerpat vyšší částku rodičovského příspěvku. Třetí varianta platná od roku 2008 stanovila stejnou částku pro všechny žadatele, ale možnost rychlosti čerpání podle denního vyměřovacího základu. Současná varianta dávky je flexibilnější než předcházející varianty a umožňuje lépe reagovat na životní situace jednotlivých rodin.

Velkou změnu v rámci vývoji můžeme vidět na možnosti zapojení příjemce dávky do pracovního procesu, původně nebyla možnost zapojení do pracovního procesu a dávka byla konstruovaná právě jako náhrada za toto vyřazení. Následujícími novelizacemi byla povolena možnost přivýdělků či částečného pracovního úvazku. V současnosti neexistuje žádné omezení pro částku, kterou si daná osoba může vydělat a jediné omezení v této činnosti je podmínka osobní celodenní řádné péče, jež omezuje dobu, kterou dítě může strávit v předškolním zařízení, a to na 92 hodin měsíčně do dvou let věku dítěte. Pro jinou péči o dítě, například péči prarodičů, neexistuje žádné omezení a rodičovský příspěvek tak neslouží jako náhrada za ušlou mzdu, o čemž i svědčí pokles reálné výše dávky od přijetí mateřského příspěvku.

Výraznou změnu dávky uskutečnila poslední novelizace, která umožnila pro část rodičů účastných na nemocenském či důchodovém pojištění vyplácet nevyčerpanou částku dávky po narození dalšího potomka. Tato změna je možná pouze v poslední variantě rodičovského příspěvku, jelikož ten stanovuje celkovou částku rodičovského příspěvku. Mění se také vyznění dávky, která se více posunula k částce, již poskytuje stát za narození dítěte, a nikoliv dávce na podporu při omezení zařazení do pracovního procesu v důsledku péče o dítě.

Ve třetí kapitole jsem představil úpravu koordinace rodičovského příspěvku v rámci koordinace systému sociálního zabezpečení EU. Ta vychází z volného pohybu osob, který je jednou ze čtyř základních svobod. Tato svoboda je upravena v základních dokumentech EU, stejně jako koordinace systému sociálního zabezpečení jako jeden z nástrojů k dosažení volného pohybu osob. Na úrovni sekundárního práva je upravena především v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 a jeho prováděcím nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009. Na rodičovský příspěvek se uplatňují pravidla pro rodinné dávky.

Soudní dvůr Evropské unie vydal k rodičovskému příspěvku dva rozsudky. Prvním z nich je rozsudek Soudního dvora (devátého senátu) ze dne 11. září 2014, Ministerstvo práce a sociálních věcí v. B, který stanovuje skutečný pobyt žadatele a dítěte, na něž je příspěvek pobírán, na území státu, kde má být čerpán. Nestačí tedy pouhá registrace k trvalému pobytu, která například v České

republiky je pouhou registrací bez nutnosti skutečných vazeb k adrese, kde je daná osoba hlášena. Druhým je rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 18. září 2019, *Tiroler Gebietskrankenkasse v. Michael Moser*, jenž judikoval, že státy nemají činit rozdíl v rodinách, kde se má dávka vyplácet podle více právních řádů a že vyrovnávací doplatek se má vypočítávat podle výše skutečného příjmu ve státě zaměstnání, což se týká států, které určují výši rodičovského příjmu podle příjmu ze zaměstnání.

Zároveň jsem na příkladu jednání před vystoupením Spojeného království z EU poukázal na to, že členské státy jsou ochotny jednat o omezení koordinace systému sociálního zabezpečení a je pravděpodobné, že prvními dávkami, kde se bude omezovat export dávek, budou dávky rodinné, kam se řadí i rodičovský příspěvek. Toto omezení tak bude narušovat jednu ze základních svobod EU vycházející z primárního práva, a to volný pohyb osob, kdy pak bude docházet k migraci celých rodin do členských států či omezení migrace za nízko placenou práci, jelikož by to mohlo vést k poklesu příjmu výpadem příjmů ze sociálních dávek, které navíc u rodičovského příspěvku reagují na omezenou možnost účasti na pracovní činnosti.

Čtvrtá kapitola se věnovala porovnání české úpravy rodičovského příspěvku s úpravou na Slovensku, Německu a Rakousku. Srovnání ukázalo na specifickou formu úpravy rodičovského příspěvku v Česku a poukázalo na specifičnost současné úpravy.

Česko se Slovenskem vstupovaly do existence samostatného státu se stejným zákonem o rodičovském příspěvku. Slovenský rodičovský příspěvek se vyplácí ve dvou výších, stejně jako česká úprava zvyhodňuje účast na nemocenské péči, zde nárokem na vyšší měsíční výplatu. Slovenská varianta obsahuje automatickou valorizaci dávky. Poživatelé českého rodičovského příspěvku tak mají větší možnost stanovovat si částku, kterou budou čerpat, a jak rychle budou rodičovský příspěvek pobírat.

Německo má více typů dávek, které slouží jako rodičovský příspěvek; jednotlivé typy se liší podle délky pobírání rodičovského příspěvku. Výši dávek určuje, jestli daný rodič pracuje, přičemž s vyšším příjmem roste i výše dávky. Německá úprava více slouží jako náhrada při poklesu příjmu rodiče z důvodu péči o dítě než česká úprava. Zároveň se také vyplácí po kratší dobu, než je možné čerpat rodičovský příspěvek v Česku.

Rakouská úprava zná dva typy výplaty rodičovského příspěvku, podle toho, jestli daný rodič je důchodově a zdravotně pojištěn. Omezena je maximální částka, již si rodič během čerpání smí vydělat. Doba, po kterou je příspěvek pobírán, roste při vystřídání obou rodičů. Rakouská úprava také vytváří značné nároky na žadatele, a to povinnými návštěvami lékaře, a to jak matky před porodem, tak dítěte po dobu čerpání. Taktéž je propojena s přídavky na dítě.

Česká varianta rodičovského příspěvku je výrazně flexibilnější než úpravy v sousedních státech. Zároveň jej lze pobírat po delší dobu. Pouze česká úprava má stanovenou stejnou částku pro všechny žadatele, ostatní porovnávané dávky zvyhodňují výdělečné činitele. Nejbližší jí je varianta na Slovensku, která se blíží úpravě, jež v České republice platila mezi lety 2005-2008, když rozlišovala výši příspěvku podle nemocenského pojištění. Německá úprava je koncipována spíše jako náhrada za pokles příjmu rodičů a je velmi vzdálena českému pojetí rodičovského příjmu. Rakouská úprava je bližší úpravě v Německu a má zároveň nejpřísnější podmínky pro své přiznání.

Český rodičovský příspěvek je v českém sociálním systému specifickou dávkou. Jedná se spíše o sociální mzdu, kterou stát platí rodičům za péči o dítě a jeho narození, než o dávku, která by rodičům nahrazovala výpadek v příjmu způsobený touto péčí. Došlo také ke značné změně účelu dávky, který je vymezen pojmem osobní celodenní řádná péče o dítě, od původně vyloženě povinné osobní péče po současný stav, kdy může rodič dítě umístit do předškolního zařízení až na 92 hodin měsíčně, a to do dvou let věku dítěte, následně se docházka nesleduje. Vzhledem k nedostatku míst v předškolních zařízeních by však většina dětí mladších dvou let nemohla být umístěna. Nové zavedení výplaty zbývající částky pro rodiny nemocensky a důchodově pojištěné mění také význam dávky, která se více přibližuje dávce na dítě s postupným vyplácením. Zároveň je potřeba zmínit, že rodičovský příspěvek je u veřejnosti velmi oblíben a změny navrhované politickými stranami jsou spíše změnami procedurálními.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

KOLDÍNSKÁ, Kristina. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálně právních souvislostech*. Praha: C.H.Beck, 2010. Beckeova edice právní instituty. ISBN 978-7400-343-1.

KOLDÍNSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H.Beck, 2018. Academia iuris (C.H.Beck). ISBN 978-80-7400-692-0.

KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. Vyd. 2. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-474-2.

ŠTEFKO, Martin a Kristina KOLDINSKÁ. *Sociální práva cizinců*. V Praze: C.H.BECK, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-464-3.

RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně – institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.

PRUŠA, Ladislav, Petr VÍŠEK, a Robert JAHODA. *Alchymie nepojistných sociálních dávek*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80.7478-528-3.

KREBS, V., et. Al. *Sociální politika*. 6. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7178-921-2.

KOLDINSKÁ, Kristina, Igor TOMEŠ a Filip KŘEPELKA. *Sociální právo EU*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-701-1.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Informace o vyplacených dávkách v rezortu MPSV ČR v lednu 2021 [online]. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2158556/Informace+o+vyplacen%C3%BDch+d%C3%A1vk%C3%A1ch+v+lednu+2021.pdf/83763933-8ddc-6400-f9f1-18d968f3155f>

Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2020. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1423862/Informace+o+vyplacen%C3%BDch+d%C3%A1vk%C3%A1ch+v+prosinci+2020.pdf/0c00834b-3fea-94e1-8d86-9a2f61f50856>

Odbor statistik rozvoje společnosti. *Vybrané údaje o sociálním zabezpečení* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142872062/19002921.pdf/d205acdf-1652-4376-850f-e19891ae0379?version=1.3>

Sdělení č. 435/2020 Sb., Ministerstva práce a sociálních věcí, kterým se vyhláší pro účely nemocenského pojištění výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2021. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-7-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-435?text=Sd%C4%9Blen%C3%AD+Ministerstva+pr%C3%A1ce+a+soci%C3%A1ln%C3%ADch+v%C4%9Bc%C3%AD%2C+kter%C3%BDm+se+vyhla%C5%A1uje+pro+%C3%BA%C4%8Dely+nemocensk%C3%A9ho+poji%C5%A1t%C4%9Bn%C3%AD+v%C3%BD%C5%A1e+reduk%C4%8Dn%C3%ADch+hranic+pro+%C3%BApravu+denn%C3%ADh>

[o+vym%C4%9B%C5%99ovac%C3%ADho+z%C3%A1kladu+platn%C3%BDch+v+roce+2021](#)

Žádost o rodičovský příspěvek. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1443360/vzor-rodicovsky-prispevek.pdf/604388e3-8e72-a332-8576-2a0ef4a27898>

Volba výše rodičovského příspěvku. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2533521/Volba-vyse-rodicovskeho-prispevku.pdf/a2fa90bd-a395-be97-bf36-62a1d9763c36>

Hlášení změn - změna způsobu výplaty dávky. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1441966/Hlasieni-zmen-zmena-zpusobu-vyplaty-davky.pdf/34ef0a67-08c6-f8c3-64eb-92b037a5>

Potvrzení o návštěvě jeslí, mateřské školy nebo jiného obdobného zařízení pro děti předškolního věku. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2545127/Potvrzeni-o-navsteve-jesli%2C-materske-skoly-a-dalsich-zarizeni.pdf/fc349137-de27-82d6-d3b7-ea8053b8e40e>

Potvrzení o denním vyměřovacím základu ovlivňujícím výši rodičovského příspěvku. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2545133/Potvrzeni-o-dennim-vymerovacim-zakladu-vyse-rodicovskeho-prispevku.pdf/6bc97398-479f-1905-85fb-df8c11c2a6a9>

Hlášení změn. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/740379/ZmOH140101304.pdf/726055b9-3db6-07b7-b16a-e27b757ca34f>

Hlášení změn - adresy trvalého pobytu, skutečného pobytu a adresy pro doručování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/740394/ZmTP190901302.pdf/d7c483d3-859a-6672-f7fc-57107036c3e8>

Real change in our relationship with the European Union. In: THE CONSERVATIVE PARTY MANIFESTO 2015 [online]. 2015, s. 84 [cit. 2021-12-28]. Dostupné z: <https://www.theresavilliers.co.uk/sites/www.theresavilliers.co.uk/files/conservativemanifesto2015.pdf>

A new settlement for the United Kingdom in a reformed European union. Prime Minister's office [online]. Londýn, 2015 [cit. 2021-12-28]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/475679/Donald_Tusk_letter.pdf

Závěry Evropské rady, 18. a 19. února 2016. *Generální sekretariát Rady* [online]. Brusel, 2016. [cit. 2021-12-31]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21768/st00001cs16.pdf>

Cizinci s pobytem nad 12 měsíců podle státního občanství v letech 2008–2020. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R07_2020.pdf/ef3255d0-23dd-4898-b57a-657fdb0a514?version=1.0

WIE VIELE TSCHECHEN ARBEITEN ÜBERHAUPT IN SACHSEN? *Euroregion Elbe/Labe* [online]. [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://www.elbelabe.eu/news/2020/wie-viele-tschechen-arbeiten-ueberhaupt-in-sachsen/>

Rodinné dávky. *EURES-TriRegio* [online]. [cit. 2021-8-25]. Dostupné z: <https://www.eures-triregio.eu/familienleistungen-262.html>

Rodičovský príspevok [online]. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR* [cit. 2021-8-20]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/penazna-pomoc/rodicovsky-prispevok/>

Sněmovní tisk 490: Novela z. o státní sociální podpoře. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=490>

Kurzy devizového trhu. *ČNB* [online]. [cit. 2021-07-30]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-trhy/devizovy-trh/kurzy-devizoveho-trhu/kurzy-devizoveho-trhu/index.html?date=01.08.2021>

Gesetz zum Elterngeld und zur Elternzeit. *Gesetze im Internet* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/beeg/index.html>

Was ist Elterngeld? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/was-ist-elterngeld-124628>

Kann ich Elterngeld bekommen? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/kann-ich-elterngeld-bekommen--155116>

Wie viel Elterngeld kann ich bekommen? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/wie-viel-elterngeld-kann-ich-bekommen--124616>

Wie lange kann ich Elterngeld bekommen? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/wie-lange-kann-ich-elterngeld-bekommen--124728>

Was ist der Partnerschaftsbonus? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/was-ist-der-partnerschaftsbonus--155198>

Geschwisterbonus: Wie viel Elterngeld bekomme ich, wenn ich weitere Kinder habe? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/familien-situation/geschwisterbonus-wie-viel-elterngeld-bekomme-ich-wenn-ich-weitere-kinder-habe--124684>

Kann ich Elterngeld und Mutterschaftsleistungen bekommen? *Familienportal des Bundes* [online]. [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld/faq/kann-ich-elterngeld-und-mutterschaftsleistungen-bekommen--124776>

Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Kinderbetreuungsgeldgesetz. *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online]. [cit. 2021-9-11]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001474>

Kinderbetreuungsgeld – Anspruchsvoraussetzungen. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-8]. Dostupné z:

https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/1/Seite.080620.htm

Ruhen des Kinderbetreuungsgeldes. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080621.html

Kinderbetreuungsgeld – Übersicht der Systeme. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080613.html

Beihilfe zum pauschalen Kinderbetreuungsgeld (Kinderbetreuungsgeld-Konto) – Zuverdienstmöglichkeiten. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/2/Seite.080642.html

Einkommensabhängiges Kinderbetreuungsgeld – Antrag. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/1/Seite.080614.html

Kinderbetreuungsgeld – Übersicht der Systeme. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080613.html

Partnerschaftsbonus. *Oesterreich.gv.at* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/geburt/3/2/3/2/Seite.080631.html

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-08-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>

Zákon České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-2>

Zákon č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-7-1]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-73?text=Z%C3%A1kon+o+%C3%9A%C5%99adu+pr%C3%A1ce+%C4%8CR>

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-7-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187>

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdější předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-50>

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111#cast5-hlava1>

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [online]. *Zákony pro lidi* [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdější předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>

Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

Zákon č. 154/1969 Sb., o mateřském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-1]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-154/zneni-0>

Zákon č. 107/1971 Sb., o mateřském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-3]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1971-107/zneni-0>

Zákonné opatření č. 8/1982 Sb., o zvýšení mateřského příspěvku a o změnách v nemocenském zabezpečení. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-6]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1982-8>

Zákon č. 110/1984 Sb. o změnách zákona o mateřském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-8]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1984-110>

Zákon č. 50/1987 Sb. o změnách zákona o mateřském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-9]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-50>

Zákon č. 180/1990 Sb. o změnách předpisů o nemocenském a sociálním zabezpečení a mateřském příspěvku a některých dalších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-180/zneni-0>

Zákon č. 382/1990 Sb. o rodičovském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-382/zneni-0>

Zákon č. 117/1992 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon č. 382/1990 Sb., o rodičovském příspěvku. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-117>

Narižení vlády č. 154/1993 Sb. o zvýšení některých sociálních dávek. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-154/zneni-19930527>

Narižení vlády č. 336/1993 Sb., kterým se zvyšují částky životního minima a některé sociální dávky. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-336>

Narižení vlády č. 143/1994 Sb. o zvýšení rodičovského příspěvku a podpory při narození dítěte. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-143>

Zákon č. 463/1991 Sb. o životním minimu. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-463/zneni-0>

Zákon č. 242/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění některých dalších zákonů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-4-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-242>

Zákon č. 155/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-5]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-155>

Zákon č. 492/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-5]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-492>

Zákon č. 271/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-5]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-271>

Zákon č. 320/2002 Sb. o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-5]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-320>

Zákon č. 125/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-125>

Zákon č. 453/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-453>

Zákon, kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření a mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 479/2003 Sb., a zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-237>

Zákon č. 204/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-204>

Zákon č. 113/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-5-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-113>

Zákon č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-7-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-109>

Zákon č. 585/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce, zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění zákona č. 165/2006 Sb., a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-585>

Zákon č. 112/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-112>

Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-261>

Zákon č. 239/2008 Sb., kterým se mění některé zákony související s registrovaným partnerstvím. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-239>

Zákon č. 414/2008 Sb. kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-414>

Zákon č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-347/zneni-20110101>

Zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-366>

Zákon č. 200/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-200>

Zákon č. 363/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-363>

Zákon č. 285/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-9-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-285>

Smlouva o fungování Evropské unie. EUR-Lex [online]. [cit. 2021-06-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

Charta základních práv Evropské unie [online]. *Euroskop.cz*, 2009 [cit. 2021-06-22]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf

Listina základních práv EU [online]. *Euroskop.cz*, 2017 [cit. 2021-06-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>

Nariženi rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků. *MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR* [online]. [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3468/ehs_1612_68.pdf

Nariženi rady (ES) 1408/71 z 14. června 1971, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2017-07-11]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A01971R1408-20080707>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. EUR-Lex [online]. [cit. 2017-07-11]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R0883&qid=1460923397057&from=E>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení. EUR-lex[online]. [cit. 2021-06-25]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009R0987&qid=1460923397057&from=EN>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1231/2010 ze dne 24. listopadu 2010 [online]. MPSV [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010R1231&from=cs>

Směrnice Rady 2005/71/ES ze dne 12. října 2005 [online]. MPSV [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0071&from=NL>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady o jednotném postupu vyřizování žádostí o jednotné povolení k pobytu a práci na území členského státu pro státní příslušníky třetích zemí a o společném souboru práv pracovníků ze třetích zemí oprávněně pobývajících v některém členském státě 2011/98/EU [online]. MPSV [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0098&from=cs>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí na základě převedení v rámci společnosti 2014/66/EU ze dne 15. května 2014 [online]. EU [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0066&qid=1629532838843&from=CS>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie [online]. EU [cit. 2021-07-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011R0492&qid=1629534791749&from=CS>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/500 ze dne 25. března 2019, kterým se stanoví alternativní opatření v oblasti koordinace sociálního zabezpečení po vystoupení Spojeného království z Unie [online]. EU [cit. 2021-07-31]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0500&qid=1629548175527&from=CS>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání [online]. EU [cit. 2021-08-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0054&qid=1629719676449&from=CS>

Zákon o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov č.571/2009 Z. z. [online]. *Slov-Lex* [cit. 2021-8-20]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/571/>

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek Soudního dvora (devátého senátu) ze dne 11. září 2014: Ministerstvo práce a sociálních věcí v. B. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2021-8-2]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A62013CJ0394&qid=1629728451525>

Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 18. září 2019: Tiroler Gebietskrankenkasse proti Michaelu Moserovi. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2021-8-2]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62018CJ0032&from=CS>

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. ledna 1986: PINNA v CAISSE D'ALLOCATIONS FAMILIALES DE LA SAVOIE: UDGMENT OF THE COURT 15 January 1986. EUR-LEX. [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:61984CJ004>

Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 14. prosince 1989: Theo Dammer v VZW Securex Kinderbijslagfonds and Rijksdienst voor Kinderbijslag der Werknemers. - Reference for a preliminary ruling: Arbeidsrechtbank Antwerpen - Belgium. - Social security for migrant workers - Family benefits. - Case C-168/88. *EUR-Lex* [online]. [cit. cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61988CJ0168&from=FR>

Rodičovský příspěvek

Abstrakt

Rodičovský příspěvek je dávkou státní sociální podpory, která slouží k zajištění osobní celodenní řádné péče o dítě. Jedná se o jednu z nejrozsáhlejších sociálních dávek v českém systému sociálního zabezpečení, a to jak po stránce finanční, tak pokud jde o počty příjemců dávky. Přesto jí není věnována značná pozornost široké veřejnosti.

Práce se věnuje popisu současné právní úpravy rodičovského příspěvku, průběhu řízení o přiznání dávky a jeho roli ve zbytku systému sociálního zabezpečení. Předkládá výklad jednotlivých ustanovení, která se ho týkají, především osobní celodenní a řádná péče, možnosti změn dávky během jejího čerpání a jeho celkové flexibility. Představuje souvislost mezi rodičovským příspěvkem a plněním povinné školní docházky ze strany staršího dítěte v rodině v možnosti snížení výše dávky. Popisuje vývoj rodičovského příspěvku od dávky nemocenského pojištění mateřský příspěvek, která vznikla v roce 1969, přes samostatný zákon o rodičovském příspěvku vzniklý v roce 1990 po zákon o státní sociální podpoře v roce 1995, až k posledním novelizacím zákona o státní sociální podpoře, přičemž se věnuje jednotlivým novelizacím daných právních předpisů a ukazuje dopad změny právních předpisů na tuto dávku a srovnává, jak byla dávka byla organizována a jak se postupně měnila. Věnuje se především změnám významu pojmu osobní celodenní a řádná péče o dítě, kterým je nárokem na dávku po celou dobu existence této dávky a jejího předchůdce podmíněna. Dále sleduje úpravu dávky, co se týče možnosti zapojení do pracovního procesu během čerpání dávky, a vývoj flexibility při čerpání dávky. Ukazuje také na změnu přístupu k rodičovskému příspěvku podle pohlaví rodiče. Práce ukazuje, jak je rodičovský příspěvek koordinován v rámci koordinace systémů sociálního zabezpečení EU, tedy představením základů koordinace systémů sociálního zabezpečení v primárním právu. Předkládá, jaké předpisy sekundárního práva se dotýkají koordinace rodičovského příspěvku v rámci členských států EU. Představuje i rozsudky Soudního dvora EU týkající se rodičovského příspěvku. Dále se zamýšlí nad budoucností koordinace systémů sociálního zabezpečení především v oblasti rodinných dávek, jak je ukázala jednání ohledně referenda o vystoupení Spojeného království z EU. V rámci diplomové práce je srovnána česká úprava sociálního zabezpečení s úpravami platnými na Slovensku, ve Spolkové republice Německo a v Rakousku, přičemž se snaží nalézt podobnosti, ale i odlišnosti mezi rodičovským příspěvkem v těchto sociálních systémech. Poukazuje na rozdíly mezi dávkami u Česka a Slovenska, které měly dlouhou dobu stejnou úpravu rodičovského příspěvku, a v čem se současná úprava liší a kdy si je podobná. U německého rodičovského příspěvku poukazuje na odlišný přístup k řešení rodičovského příspěvku, založeného primárně na náhradě mzdy. Na příkladu rakouské úpravy rodičovského příspěvku poukazuje na to, jakými dalšími podmínkami může být podložen nárok na přiznání dávky a jimiž může být naplněn ekvivalent osobní celodenní a řádné péče o dítě.

V rámci práce bylo pracováno především s právními předpisy, jimiž je rodičovský příspěvek upraven či v minulosti upraven byl, a s odbornou literaturou věnující se problematice sociálního zabezpečení. Diplomová práce se především snaží o popis rodičovského v plném jeho rozsahu. Dále se zabývá komparací s právními úpravami na Slovensku, Německu a Rakousku. Práce analyzuje vybrané části právní úpravy rodičovského příspěvku v současnosti a minulosti.

Klíčová slova: rodičovský příspěvek, státní sociální podpora, rodinná politika

Parental allowance

Abstract

The paternal allowance is the benefit of the state social assistance that serves to provide for personal, all-day, due care for the child. It is one of the most extensive benefits within the Czech social security system, both as to the finances and as to the numbers of beneficiaries. In spite of this, the general public does not pay too much attention to it.

The thesis describes the present legislation regarding the parental allowance, the course of the procedure to grant the allowance, and its role within the social security system. It presents the interpretation of individual provisions concerning it, especially the personal, all-day and due care, the possibilities of changes during drawing the allowance, and the general flexibility thereof. It explains the connection between the parental allowance and the due compulsory school attendance by the older child in the family where there is the possibility of reducing the amount of the allowance. The thesis describes the development of the parental allowance from a benefit called maternal allowance, which emerged in 1969, through the separate Parental Allowance Act passed in 1990, up to the State Social Assistance Act of 1995 and up to the last amendments of this Act. It deals with each amendment of the legal regulations in question, shows the impact of the legislative changes on the allowance, and compares how the allowance was organized and how it gradually changed. It pays special attention to the changes in the meaning of the personal, all-day and due care concept, which is the condition for the claim to the allowance throughout its existence as well as that of its forerunner. The thesis also pursues the regulation of the allowance in terms of the possibility of having an employment while the allowance is drawn, and the development of the flexibility in drawing it. The change in the approach to the parental allowance according to the gender of the parent is shown. The thesis deals with the coordination of the parental allowance within the coordination of social security systems in the EU, and it especially presents the bases of social security systems coordination in the EU's primary law. It shows which secondary law regulations apply to the coordination of the parental allowance within EU Member States. It also presents the judgments of the Court of Justice of the EU regarding the parental allowance. Further, it ponders on the future coordination of the social security systems, especially as to family benefits, as it turned out during the negotiations on the referendum on the United Kingdom leaving the EU. The thesis compares Czech social security legislation with the regulations that apply in Slovakia, the Federal Republic of Germany, and Austria, trying to find out both similarities and differences of the parental allowance in these social security systems. It points out to the differences between the benefits in the Czech Republic and in Slovakia, which had the same parental allowance

legislation for a long time, and shows in which the differences of the present legal regulations consist and where they are similar. As to the German parental allowance, it exposes a different approach to the parental allowance seen primarily as compensation for wages. It shows, using the example of Austrian parental allowance regulation, which other conditions can be required for granting the benefit and what the equivalent of personal, all-day and due care can be like.

The thesis has worked especially with legal regulations concerning the parental allowance at present and in the past, and with professional literature dealing with social security issues. First of all, the thesis wants to describe the parental allowance in full and to compare Czech legislation with that of Slovakia, Germany and Austria. The thesis analyses selected parts of legal regulations concerning the parental allowance at present and in the past.

Klíčová slova: parental allowance, state social assistance, family policy